

Torsdagen den
25 maj 1978

Torsdagen den 25 maj

Kl. 19.30

*Energiforskning,
m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

§ 1 Energiforskning, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkanden 1977/78:67–70.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Talmannen är i dubbel bemärkelse i centrum för den debatt som nu kommer att följa. Strax före middagspausen inträffade nämligen det uppseendeväckande att en av kammarens ledamöter från denna talarstol anklagade Ingvar Carlsson för medveten lögn. Det gällde den motion som en framträdande centerpartist skrev 1970 och som förordade byggande av kärnkraftverk i Norrland.

Den motionen förnekade fru Hambræus all kännedom om, och hon hävdade att Ingvar Carlsson för med ren lögn. Eftersom herr Carlsson inte hade tillfälle att närmare gå i svaromål på denna grova beskyllning vill jag göra det som förste talare i debatten efter middagspausen.

Motionen är motion nr 738 år 1970 i första kammaren, och den väcktes av Torsten Bengtson. En likalydande centermotion väcktes i andra kammaren. Innehållet i motionen, fru Hambræus, är helt klar. Efter en längre plädering för kärnkraft kommer motionären fram till följande slutsats: "En planmässig och successiv utbyggnad av kärnkraftverk utefter Norrlandskusten skulle ge många produktiva arbetstillfällen." Det var f. ö. vid presentationen i samband med denna motion som uttrycket "ett pärlband av kärnkraftverk längs Norrlandskusten" användes. Och ser man efter i motionen, fru Hambræus, finner man att detta precis täcker innehållet i densamma.

Herr talman! Jag har velat läsa in detta till kammarens protokoll för att ge fru Hambræus en chans att be om ursäkt för sitt övertramp.

Därmed går jag över till dagens debattämnen, och jag avser att ta upp näringsutskottets betänkande 68, som behandlar förslag till nytt treårsprogram för det statliga energiforskningen.

Betänkandet visar – jag vill gärna understryka det – att ett betydande mått av enighet råder mellan regeringspartierna och den socialdemokratiska oppositionen om behovet av fortsatta och kraftfulla ansträngningar för energiforskning och forskning kring alternativa energikällor. Det finns här inte heller något alternativ i det långa perspektivet vid sidan av energisparandet.

Vi hade tidigare i dag energiministern Olof Johansson här som vår gäst i

Torsdagen den
25 maj 1978

Energiforskning,
m. m.

denna debatt. Han gjorde tolkningen att den enighet som finns mellan oppositionen och de borgerliga regeringspartierna på denna punkt är centerns förtjänst. Jag vill ifrågasätta det, herr talman, därför att det inte överensstämmer med de faktiska förhållandena.

I själva verket har det energiforskningsprogram som nu läggs fram förberetts i den parlamentariskt sammansatta delegationen för energiforskning, och där var det centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna som skilde ut sig från de övriga partierna och hade en annan mening. De som stod för majoritetens uppfattning i det dokument som ligger till grund för det energiforskningsprogram för den kommande treårsperioden som vi nu diskuterar är alltså socialdemokraterna, moderaterna och folkpartisterna – så var det med den saken.

Sedan vill jag gärna något beröra vad herr Sjönell sade i sina kommentarer till reservationerna vid näringsutskottets betänkande 68 om just energiforskningen, eftersom jag uppfattade honom som utskottsmajoritetens talesman när det gäller detta betänkande. Låt mig först bemöta hans kritik mot den socialdemokratiska reservationen 2, där vi bl. a. kritiserar den oklarhet som även efter utskottsbehandlingen råder beträffande omfattningen av den satsning på kärnkraftsforskning som regeringen avser göra. Genom att ändra på den indelning som tidigare låg till grund för programarbetet och göra en uppdelning på två delprogram, där man i det ena också för in forskning som inte avser kärnkraftens olika områden, har man lyckats skapa en sådan förvirring att det inte längre är möjligt att få en klar bild av det hela.

Dessutom har man i propositionen, och det har godkänts av utskottsmajoriteten, lagt till att beträffande de summor som därutöver kan komma att behövas för forskning på kärnkraftens område har regeringen möjlighet att utan riksdagens hörande överföra medel från den gemensamma reserv som skall stå till regeringens förfogande för olika energiforskningsändamål.

På det här viset har den borgerliga regeringen av uppenbarligen mycket konkreta politiska skäl gjort sitt för att dölja vilken omfattning kärnkraftsforskningen kommer att få inom den kommande treårsperioden. Vi anklagar faktiskt regeringen för en medveten oklarhet på denna punkt. Enligt vår åsikt hade det varit riktigare att riksdagen begärt ett klart besked, men vi har inte fått med oss de borgerliga utskottsledamöterna och har därför tvingats reservera oss. Vi beklagar att vi har måst göra detta, eftersom det egentligen är ett minimikrav att riksdagen vet vad den egentligen beslutar om när det gäller kärnkraftsforskningen.

Låt mig sedan ta upp energiforskningsprogrammet i dess helhet. Inledningsvis konstaterade jag att vi är överens när det gäller huvudlinjerna i detta men att vi har olika uppfattning i vissa delfrågor. Jag kan inte underlåta att säga att en betydelsefull sådan delfråga behandlas i den socialdemokratiska reservationen 2, där det förordas att ytterligare 30 milj. kr. bör anslås till kärnkraftsforskning under den kommande treårsperioden, speciellt för forskning om kärnkraftens säkerhetsfrågor i vid mening.

På socialdemokratiskt håll anser vi att det klart bör sägas ifrån att vi även i

fortsättningen bör ha en opartisk och kritisk säkerhetsforskning av tillräcklig omfattning, som bedrivs oberoende av den forskning som betalas av kraftbolag och statliga kontrollmyndigheter.

Vår inställning på denna punkt stärktes också, enligt min mening, av de hearings i energifrågan som skedde inom näringsutskottet. Jag kan tyvärr bara notera att vi inte lyckades få med oss de borgerliga partiernas representanter på en ökad satsning på bl. a. den säkerhetsforskning på kärnkraftsområdet som vi förordat.

Nu skryter ju energiministern och centerpartiet över att det har gjorts vissa överföringar från kärnkraftsforskning till annan energiforskning – från det första treårsprogrammet som bar den socialdemokratiska regeringens signatur till det nya treåriga energiforskningsprogrammet. Men detta är, herr talman, enligt vår uppfattning att beklaga, för här är det fråga om att man i betydande utsträckning kommer att ta bort resurser för en fortsatt säkerhetsforskning. Det trodde jag att vi i den här kammaren var överens om inte borde ske.

Statsmakterna har alltsedan forsknings- och utvecklingsarbetet kring kärnkraften inleddes fäst stort avseende vid säkerhetsfrågorna. Så bör det vara även i fortsättningen, enligt den socialdemokratiska uppfattningen. Vi kan alltså inte förstå att man har visat ett så ljumt intresse från borgerligt håll när vi har fört fram dessa synpunkter.

Bortsett från denna i och för sig betydelsefulla skillnad råder det som sagt en betydande enighet om huvudlinjerna i det förslag till nytt treårsprogram för energiforskning som riksdagen nu skall besluta om. Att så är fallet är naturligt av flera skäl.

Ett skäl är det hot Sveriges väldiga oljeberoende innebär och som vi på lång sikt måste komma ur, bl. a. med hjälp av energisparande och alternativa energikällor. Därför är en kraftfull satsning på energiforskning motiverad.

Ett annat skäl till den betydande samstämmigheten ligger, som jag tidigare påpekat, i det faktum att förslaget till energiforskningsprogram har förberetts i den parlamentariskt sammansatta delegationen för energiforskning. Redan där uppnåddes en stor enighet mellan partierna. Det gällde naturligtvis i hög grad mellan socialdemokrater, moderater och folkpartister, och i något mindre grad mellan dessa partier och centerpartiet resp. vänsterpartiet kommunisterna.

Ett tredje skäl slutligen, herr talman, till enigheten ligger i att det nya treåriga programmet är en fortsättning på det energiforskningsprogram som den socialdemokratiska regeringen lade fram i anslutning till 1975 års energipolitiska beslut. Det förtjänar att understrykas att just 1975 års energiforskningsprogram i själva verket var den verkliga pionjärinsatsen, trots Olof Johanssons påstående om motsatsen. Det var inte vad som kom efteråt som var det nya, alltså det som vi diskuterar i dag. 1975 års energiforskningsprogram väckte på sin tid ett betydande internationellt intresse, bl. a. därför att det redan då hade en stark inriktning på energisparande och alternativa energikällor. Det nya treårsprogrammet är i allt väsentligt ett naturligt fullföljande av tidigare huvudlinjer. Olof Johansson

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

hänvisade i sitt inledningsanförande i dag till det beröm – jag tolkar det så i alla fall – som det internationella energiorganet IAEA riktade till Sverige, därför att vi hade ett unikt och framtidsinriktat energiforskningsprogram. Man hade då gjort en jämförelse avseende år 1977.

Detta är just beviset för att det var den socialdemokratiska regeringens energiforskningsprogram som var det nya på den internationella scenen. År 1977 var det faktiskt i alla väsentliga delar det socialdemokratiska energiforskningsprogrammet som genomfördes i praktisk handling. Det var alltså inte den borgerliga regeringen som hade kommit med sitt nya treåriga energiforskningsprogram vid den tiden, utan det var socialdemokraterna.

Det är intressant, och jag noterar med tillfredsställelse att vi inte bara får beröm internationellt för det socialdemokratiska energiforskningsprogrammet, utan även Olof Johansson anser uppenbarligen att det var ett program som var riktigt och framtidsinriktat. Den stora nyinriktningen skedde alltså redan i och med 1975 års energiforskningsprogram.

Fru Hambræus höll ett långt och engagerat anförande, som i stort gick ut på att paradiset skulle öppna sig för det svenska folket bara man sade nej till kärnkraften och satsade för fullt på de förnyelsebara energikällorna.

Låt mig bara säga till fru Hambræus att jag nog tyvärr i kväll måste i någon mån ta på mig rollen som ormen i fru Hambræus paradis, eftersom jag såsom reservanternas talesman när det gäller energiforskningsbetänkandet från utskottet avser att något beröra de överdrivna förväntningar som man ibland hyser på ett snabbt introducerande av alternativa energikällor i vår energiförsörjning.

Fru Hambræus budskap var i stort sett följande: Det är inga problem förknippade med de alternativa energikällorna. Jag vill hävda att det finns problem – såväl tidsmässiga problem som kostnadsmässiga problem och miljö- och hälsomässiga problem. Jag säger inte att det inte går att övervinna dessa problem, men det kommer förvisso att ta sin tid. Jag skall utveckla detta närmare.

Fru Hambræus talade vidare om att de alternativa förnyelsebara energikällorna var energikällor i ekologisk balans. Låt mig då bara erinra fru Hambræus om den debatt som nu förs i naturvårds- och miljövårdskretsar kring tankarna på en betydande satsning på energiskogar i vårt land. Detta är sannerligen inte en debatt som utgår som ett självklart faktum från att dessa väldiga arealer av sly och andra energiskogar skulle vara i överensstämmelse med någon inriktning på ekologisk balans.

Det är, herr talman, helt klart att det är *en* sak att vara överens om behovet av en kraftfull satsning på forskning om alternativa energikällor och effektivare energianvändning – och där är vi i betydande utsträckning överens. En annan sak är den bedömning och de uttalanden som görs om möjligheterna att inom en nära framtid utnyttja de alternativa energikällorna i stor skala. Det finns här – som jag sade tidigare – anledning att varna för det önsketänkande som alltför länge har varit alltför vanligt i den energipolitiska debatten. Speciellt har det regeringsparti som säger nej till kärnkraften och som har satt sin statsministers heder i pant för detta konsekvent intagit en

lätsinnig position härvidlag. Man har sökt inbilla människorna att de väldiga omställningar som det skulle innebära att basera den framtida energiförsörjningen på helt nya energikällor skulle kunna klaras av snabbt och utan större uppföringar för de svenska medborgarna och det svenska samhället.

Så är emellertid inte fallet; den saken borde vid det här laget vara ganska klar. Vi har tyvärr en lång och kostsam väg att gå innan vi kan ta de alternativa energikällorna i anspråk i någon större utsträckning. Det finns inga genvägar här, om vi inte skall försätta det här landet i något som närmast kan liknas vid ett permanent kristillstånd.

När det gäller kostnaderna för energi från alternativa energikällor – för att ta upp även den aspekten – tror jag att vi aldrig kan hoppas på att kunna komma ner i de i och för sig redan höga relativa energipriser som vi har i dag. Detta måste självfallet få klara negativa konsekvenser för den fortsatta välfärdsutvecklingen.

Detta är nu *en* sak som vi varit inställda på, i varje fall de som mera ingående diskuterar de här frågorna. Men det finns tyvärr tecken som tyder på att ju närmare man studerar de olika alternativa energikällorna, desto klarare framträder det att kostnadsbilden i många fall tenderar att bli ytterligare negativ. Jag har haft tillfälle att konstatera det som ledamot av delegationen för energiforskning.

Ett exempel som jag fick just i dagarna knyter an just till solvärme för bostadsuppvärmning, något som har tagits upp i debatten i dag. Solvärme är ju en alternativ energikälla som vi har stora förväntningar på, men vi har nu fått in rapporter som kommit till energiforskningsdelegationen om beräkningar från experimenthusbyggande i Växjö och Linköping. Rapporterna tyder på att kostnaden för solvärme i samband med småhusbebyggelse ligger mycket högt och i vissa fall närmar sig en krona per kilowattimme. Vi får hoppas att detta är överdrivna beräkningar och att man skall kunna komma ner till mera realistiska nivåer, men skall de exemplen ange nivån i fortsättningen är det ett allvarligt bekymmer som vi har framför oss. Hur som helst är kostnaden för olika alternativa energikällor fortfarande i högsta grad ett stort problem. Vi får hoppas att utvecklingen går åt rätt håll.

En annan sak som man också tvingas notera från debatten kring de alternativa energikällorna är det närmast massiva ointresset för deras hälso- och miljömässiga effekter. Detta kan tyvärr bereda vägen för ett häftigt negativt uppvaknande bland allmänheten längre fram. Medan de konventionella energikällornas hälso- och miljöeffekter – och då inte minst kärnkraftens – diskuteras utomordentligt ingående saknas nästan helt motsvarande debatt när det gäller alternativa energikällor. Det är som om fantasin inte ville räcka till, trots att problemen bevisligen finns där i betydande utsträckning.

Tag t. ex. de 1 500 vindkraftverk på 2 megawatt som måste till för att ersätta ett enda kärnkraftsaggregat. De beräknas bli uppemot 150 meter höga. När kommer på allvar debatten om i vilken utsträckning människorna kommer att acceptera de störningar som dessa jättelika vindkraftverk innebär i olika avseenden? De som hittills har protesterat är bönderna på Söderslätt i Skåne.

vilka alarmerats av en forskningsrapport från Tekniska högskolan i Lund som slogs upp i de sydsvenska tidningarna. Dessa bönder vill uppenbarligen inte ha sådana jättelika aggregat på sina åkrar, där det annars i och för sig blåser hyggligt.

Ännu större hälso- och miljöproblem är med största sannolikhet förknippade med ett storskaligt utnyttjande av s. k. energiskogar, dvs. odling av väldiga arealer snabbväxande ogenomtränglig sly. För att ge tillfredsställande tillväxt kräver dessa odlingar såväl bevattning eller våtmark som tillförsel av stora mängder konstgödsel. Detta medför en mängd miljövårdsproblem, vilket understrukits i ett särskilt yttrande i energiforskningsdelegationens betänkande. Det är ingen överdrift att säga att skepsisen mot större arealer av s. k. energiskogar snabbt håller på att tillta bland miljö- och naturvårdsorganisationer och inte bara bland dem.

Herr talman! Dessa exempel visar att vi har en lång och kostsam väg att gå innan vi kan ta de alternativa energikällorna i anspråk i stor skala. Det finns, som jag sade tidigare, inga genvägar. Att inbilla folk något annat vore att grovt missleda dem. Först mellan 1985 och 1990 är vi – med den planering som energiforskningsorganisationen har och måste ha – framme vid ett läge, där vi har ordentligt underlag för att välja vilken energiframtid vi vill ha.

Den bedömning som man kan göra i dagens läge blir alltså att de alternativa energikällorna snarare är något som hör år 2000 till än år 1990. Jag har velat säga detta, herr talman, inte därför att jag inte anser att vi måste satsa på alternativa energikällor, för det måste vi göra, utan därför att jag tror att det är väldigt viktigt att vi talar om för svenska folket att dessa nya energiformer också har sina problem. Förhoppningsvis kan vi lösa de flesta av dem, och det skall vi arbeta hårt för att göra, men det finns ingen anledning att med några glättade skildringar försöka dölja den verklighet som vi har framför oss.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna vid näringsutskottets betänkande 68.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är bra att vi en gång för alla kan lå debatten om en motion som har förekommit i pressen i många valrörelser ur världen. Jag förnekade att det hade väckts en motion som förordat ett pärlband av kärnkraftverk utmed Norrlandskusten. Jag står fast vid detta förnekande – det har icke väckts en sådan motion. Den motion som Lennart Pettersson här tog upp väcktes i första kammaren och har nr 730 år 1970. I den motionen förordas att ett kärnkraftverk läggs vid Norrlandskusten. Ordet "pärlband" har förekommit i tidningsartiklar och har sedan matats in i det socialdemokratiska informationsmaterialet inför valrörelser, så nu tror nog socialdemokraterna att det står så i motionen. Men i klämman står det att man förordar ett kärnkraftverk.

Det är märkligt att den här debatten har tagits upp nu, för det viktiga är ju vad jag sade i mitt första anförande och i min replik till Ingvar Carlsson, nämligen att vi i centerpartiet också tar på oss ansvaret för kärnkraftsutbyggnaden i Sverige.

När vi 1956 bestämde oss för att bygga kärnkraftverk var alla partier överens. 1960 opponerade sig inte centerpartiet mot att vi skulle bygga kärnkraftverk. 1970 gjorde vi det inte och 1971 gjorde vi det knappast heller. 1972 började vi upptäcka att det var ett misstag som begåtts av oss alla. 1973 motionerade vi och har sedan dess reserverat oss i den här kammaren mot kärnkraftsutbyggnad.

Men vad man bör lägga märke till är att jag erkänner att vi, precis som alla andra partier, tidigare varit med om beslutet. Det är poängen i vad jag sade. Jag förnekar inte vårt ansvar.

Men 1972 började vi som sagt inse att det var ett misstag. Vi hoppas och tror att flera partier så småningom kommer att inse att vi har rätt.

Jag vill inte nu ta upp någon längre debatt om forskningspolitiken. Det är andra från mitt parti som kommer att ta upp den frågan här i kväll. Jag vill bara säga att energikommissionen också har utrett miljöproblemen med de förnyelsebara energikällorna. Resultatet av det arbetet kommer i vårt slutbetänkande i juni. Vi har inte funnit särskilt många problem med dem.

Som orm i paradiset är Lennart Pettersson inte särskilt lyckad. Ormen skall ju fresta till ondska och vara lockande. Lennart Pettersson lyckas inte – hans alternativ är inte lockande.

LENNART PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte tävla med fru Hambræus om att i detalj beskriva egenskaperna hos dem som befolkade paradiset – jag är ju inte prästfru från Orsa! Men jag har så att säga velat lägga litet smolk i fru Hambræus glädjebägare.

Sedan vill jag återgå till en allvarligare sak, nämligen den diskuterade motionen. Jag tycker, herr talman, att det hade varit på sin plats med en klar och entydig ursäkt från fru Hambræus sida för det övertramp som skett. Men fru Hambræus föredrar även nu att märka ord. Hon säger att det i rubriken eller i själva motionen inte står någonting om ett pärlband av kärnkraftverk i Norrland. I och för sig står det inte så, eftersom det talas om att förlägga ett kärnkraftverk till Norrland.

Men uttrycket "ett pärlband av kärnkraftverk" har inte uppfunnits av socialdemokratisk presstjänst långt i efterhand. Det fanns med redan från början, fru Hambræus. Om fru Hambræus forskar närmare i källorna skall hon finna att det är så. Läs sedan motionen! Där framgår klart att *ett* kärnkraftverk är den konkreta inledande etappen av det Torsten Bengtson kräver. Men hela argumenteringen i motionen går ut på att det nu skall satsas för fullt när det gäller kärnkraftverk i Norrland. En grundläggande tankegång i motionen har också varit att man med hjälp av kärnkraftverk skulle underlätta möjligheterna att hålla isfria leder i Norrland. Det gör man sannerligen inte med ett enda kärnkraftverk. Det tror jag att man hade klart för sig redan 1970, även om kunnandet då inte var lika utbrett enligt fru Hambræus uppfattning.

Jag efterlyser fortfarande en klar och tydlig ursäkt från fru Hambraeus sida för det här övertrampet.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag vet inte om vi skall hålla oss i forntiden eller i framtiden, men låt mig kommentera något av det som Lennart Pettersson sade om forskningsprogrammet.

Jag har för det första ingenting emot att Lennart Pettersson känner sig hedrad av mitt omnämnande. Jag har inte ens någonting emot att han känner sig hedrad av IEA:s omnämnande. Det råkar faktiskt vara så att det program på 366 milj. kr. som föreslås av den socialdemokratiska regeringen, uppdelat på tre år, ökades med 49 milj. kr. av den här regeringen under 1977. Det visar stegringstakten i utvecklingen av forskningsprogrammet. Sedan tror jag också att det är viktigt att konstatera att mycket av satsningarna på prototyper och demonstrationsanläggningar samt på experimentbyggnadsprogrammet har tillkommit efter hösten 1976.

Vad som dessutom är viktigt – och då kommer jag in på kärnkraftens forskningsmedel – är att staten har ställt villkor, som Lennart Pettersson har bekämpat men som lett till utvecklingsinsatser från de berörda kraftföretagen och industrin på ungefär 55 milj. kr., enligt deras egna uppgifter. Detta måste matchas genom en successiv uppbyggnad av kontrollapparaten, myndighetsapparaten på kärnkraftssektorn, och det håller vi på med. Förra året beslöt vi att inrätta en avfallsenhet vid SKI. Vi har nu gett SKI myndighetsansvar. F. ö. svarar SKI och SSI för ungefär 20 milj. kr. per år av den forskning och utveckling som sker på kärnkraftsområdet.

Därutöver kan vi konstatera att säkerhetsdelen av kärnkraftsforskningen inte har minskat i förhållande till den socialdemokratiska tiden. Det som har minskat är satsningarna på nya utvecklingsinsatser för nya reaktorsystem – alltså på produktionssidan. Det är en viktig distinktion, Lennart Pettersson.

Jag tycker däremot att det är bra att socialdemokratin, liksom vi tidigare, nu utan gnissel tar avstånd från utvecklingen av briteknologin och säger rent ut i reservationen, såvitt jag kan förstå, att utvecklingsarbetet beträffande briedreaktorn inte bör bedrivas. Till sist förde Lennart Pettersson ett allmänt svepande resonemang om att vi inte talar om riskerna för miljöeffekter när det gäller de förnyelsebara energikällorna, om alla de besvärligheter som ligger framför oss och om all den tid det tar att få fram de här nya energikällorna. Allt detta rimmade mycket dåligt med Lennart Petterssons inledning – det stämmer inte att man först försöker slicka i sig berömmet från internationella instanser och därefter visar så litet entusiasm för det framtida arbete som måste ligga i FHU-programmet. Jag hoppas att Lennart Pettersson har något större engagemang i sitt arbete inom delegationen för energiforskning.

LENNART PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Olof Johansson i sitt svar inte på något sätt har förnekat mitt påstående att det som Olof Johansson fått beröm för från det internationella energiorganet, i allt väsentligt är det energiforskningsprogram som den socialdemokratiska regeringen lade fram för riksdagen år 1975. Så är det. Det är helt klart, och det kan naturligtvis inte heller Olof Johansson förneka.

Jag har även andra siffror, Olof Johansson, om ni vill ha ytterligare bevis på den punkten. Delegationen för energiforskning gjorde 1976 en särskild undersökning, då man lade ut ett uppdrag om en stor internationell jämförelse av hur de olika energiforskningsprogrammen såg ut i olika länder. Där framträdde Sverige med en helt unik profil med inriktning på energisparande, forskning kring energisparande och forskning kring alternativa energikällor. Vi hade en satsning som var helt unik på den internationella scenen, och det var också en mycket stor satsning per capita. Detta verifierade också Olof Johansson när han refererade IEA:s lovord beträffande det socialdemokratiska energiforskningsprogrammet.

Sedan till frågan om säkerhetsforskningen, herr energiminister. Vi har självfallet inget emot – vi har tvärtom ställt oss bakom detta – att de statliga kontrollorganen på detta område har forskningspengar till sitt förfogande för att vidare kunna följa säkerhetsfrågorna och utnyttjar dem som ett underlag för sitt säkerhets- och kontrollarbete. Det är riktigt, och så skall det vara. Vi har inga invändningar att göra.

Men därutöver, och där har vi en annan uppfattning än den borgerliga majoriteten och den borgerliga regeringen, vill vi i större utsträckning än denna regering satsa på säkerhetsforskning i vid mening genom oberoende organ, som ligger utanför både kraftföretagen och de statliga kontrollorganen. Jag tror att det är en riktig och sund princip, och vi har arbetat efter denna också tidigare. Den bör inte avbrytas i och med att vi fått en borgerlig regering.

Herr talman. Jag dristade mig att ta upp några av de problem som vi kommer att ha framöver när det gäller att klara en stor satsning på alternativa och förnyelsebara energikällor. Då kom den typiska reaktionen: Han talar om problem och svårigheter, alltså är han inte en helgjuten anhängare av detta. Men det är ju vad jag varnat för. Man vinner ingenting på glättade beskrivningar. Folk tål höra sanningen, och folk tål höra att vi framöver kommer att ha problem och svårigheter; därmed inte sagt att vi inte skall kunna lösa problemen. Olof Johanssons reaktion var typisk för centerpartiet.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte på något sätt missunnat Lennart Pettersson nöjet att ta åt sig beröm av det energiforsknings- och utvecklingsprogram som socialdemokraterna startade. Det var bra att socialdemokraterna gjorde det, för i annat fall hade det tagit ännu längre tid att komma i gång och därmed hade det tagit ännu längre tid att höja nivån, dvs. att fördubbla den i reala

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

termer som vi nu gör med det här förslaget. Men vi skall observera att ambitionshöjningarna startade omedelbart på område efter område i och med regimskiftet. Det går inte att förneka, Lennart Pettersson. Om jag erkänner det ena, så bör Lennart Pettersson erkänna det andra, för detta är fakta. Det behöver vi inte gräla om.

Jag har ingenting emot satsning på oberoende organ. Vi kommer att inom kort tillsätta en utredning, som egentligen borde ha tillsatts för länge sedan, för att se över myndighetsorganisationen inom hela kärnbränslecykeln och därmed också FHU-delen.

Jag har hela tiden känt mig oerhört besvärad av det finansieringssystem som vi hittills har haft när det gäller kontrollorganen, dvs. avgiftsuttag av kärnkraftsindustrin för att finansiera SKI och SSL i varje fall SKI. Det är inte rimligt att det skall fungera på det sättet. Därför går direktiven ut på att vi skall skapa ett avgiftssystem, som täcker in kärnkraftens kostnader och som den vägen finansierar kärnkraften på ett mer oberoende sätt.

Lennart Pettersson sade att jag gav en typisk kommentar till vad han sade om svårigheterna. Ibland får man, när Lennart Pettersson talar om planerna på vindkraftverk ute på slätten i Skåne, en känsla av att han aldrig behandlat koncessionsansökning angående ledningar på samma slätt; men det har jag gjort, och reaktionen var densamma. Jag begriper varför. Vi skall inte ha den sortens anläggningar på den bästa åkermarken, och det är inte heller nödvändigt. Det finns som bekant en hel del annan mark. Om man söker problem, då hittar man dem självfallet just ute på Skåneslätten. Däremot kan man fundera ett ögonblick över vad de drygt 5 000 stolppar som en 800 kilowattsledning skulle betyda för åkermarken där.

LENNART PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara säga att det inte är jag som klagar på placeringen av vindkraftverk ute på de skånska slätterna, utan det är faktiskt de skånska bönderna, som antagligen står betydligt närmare Olof Johansson än mig rent politiskt. Uppenbarligen är det så att de tydligen lättare accepterar kraftledningarna, för maken till protestreaktioner har vi inte sett på länge i Skåne.

Sedan har stolparna en viss fördel framför vindkraftverken. De har inga vingar som snurrar runt, och de ställer inte heller till en del av de andra problemen som vindkraftverken förorsakar. Men den saken skall vi inte diskutera nu. Jag hoppas helt naturligt att vi skall kunna klara vindkraftprogrammet. Jag har bara velat peka på en reaktion som har kommit fram redan på detta preliminära stadium.

Så åter till diskussionen om hur det svenska energiforskningsprogrammet ser ut i relation till andra länders program. Olof Johansson håller fast vid att det var den stora ambitionshöjningen när han trädde till som energiminister som gjorde susen i de internationella jämförelserna. Så är alltså inte fallet. Den ambitionshöjning som tagit sig konkret uttryck i kronor och ören var i allt väsentligt marginell. Det nya energiforskningsprogrammet är ett naturligt utflöde av den pionjärinsats som den socialdemokratiska regeringen gjorde

när den år 1975 lade fram sitt program på energiforskningens område.

När det gäller alternativa och förnyelsebara energikällor har jag studerat energikommissionens olika alternativ för att se i vilken utsträckning den räknar med alternativa energikällor. Energiministerns linje är att förneka problemen – förneka att det blir kostnadsfördyringar och förneka att det tar tid att genomföra omställningarna. De förnyelsebara energikällorna finns med i de olika alternativen. Men det visar sig att både majoritetens alternativ och minoritetens, dvs. centerpartiets, alternativ endast har mycket marginella bidrag att ge i relation till den totala kraftförsörjningen år 1990. Det är ytterligare ett understrykande av att vi fortfarande har stora problem innan vi klarat målsättningarna på detta område.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, Lennart Pettersson, att vi börjat för sent med det här – trots pionjärinsatsen.

I och för sig ger på det här området en jämförelse med andra länder inte något betyg. Vi är värst när det gäller oljan också. Vi är ett tekniskt utvecklat land med betydande kapacitet på det här området. Vi har ett ansvar att ligga bland de främsta.

Sedan tror jag att det är viktigt att vi gör klart för oss att förnyelsebara energikällor inte är någonting oprövat. Vi använder ju mer ved och lutar i dag än vi använder kärnkraft, om vi ser det som andelar i energibalansen. Vi har naturligtvis betydande möjligheter om vi vill satsa på torv, om vi vill använda delar av vedråvaran och om vi vill satsa på att tillvarata avfall.

Dessa bränslen har ungefär samma karaktär, och här har vi i långa stycken en teknik som omedelbart är användbar. Därför skall man inte försöka att spela fram användningen av dessa bränslen till någon gång år 2000 som Lennart Pettersson gjorde. Då gör man hela den här utvecklingen en otjänst.

Förste vice talmannen anmälde att Lennart Pettersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! De betänkanden som vi nu behandlar innehåller sammantaget många stora och viktiga frågor som berör forskning om och anslag till energipolitiken samt dess framtida inriktning och innehåll. Vi har från vänsterpartiet kommunisterna i olika sammanhang framhållit att inriktningen måste vara den att man måste satsa på hushållning med energi och på fler meningsfulla jobb.

En satsning på hushållning och förnyelsebara energikällor ger fler jobb än en fortsatt utbyggnad av kärnkraften. Den stora arbetslösheten i vårt land och andra länder med ett kapitalistiskt samhällssystem beror inte på brist på energi utan är en följd av lågkonjunktur och branschkriser i det kapitalistiska samhället.

Vpk kräver en stegvis avveckling av kärnkraftsberoendet och ett omedel-

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

bart besked om stopp för fortsatt utbyggnad av kärnkraften genom ett principbeslut nu om stegvis avveckling. Vi tror inte att man kan avveckla kärnkraften genom att bygga fler reaktorer. Pengarna behövs i stället för att skapa alternativ produktion och sysselsättning inom energiområdet. Energitkommissionen har beräknat att en avveckling av kärnkraften skapar minst 25 000 fler arbetstillfällen per år under 1980-talet än vad man får ut av en satsning på en utbyggnad till 13 reaktorer. Det blir dessutom fråga om meningsfulla jobb spridda över hela landet. Kapitalets, socialdemokraternas och borgarnas tal om att avvecklingen leder till arbetslöshet visar sig alltså bara vara en lögnaktig skrämselfpropaganda. De som säger att vi kan uppskjuta energibeslutet några år med bibehållen "handlingsfrihet" försöker bluffa. De går kärnkraftsintressenternas ärenden. Ju längre tiden går, desto mer fastnar vi i kärnkraftssamhället. Därför är det viktigt, ja nödvändigt, att beslutet om avveckling fattas i år. Vpk:s alternativ till den energipolitik som förs innebär en fortsatt negativ hållning till exploateringen av kärnkraften. Utbyggnaden och användningen av kärnkraft i Sverige för med sig en rad allvarliga problem, medan nyttan för folket är påfallande liten och inte alls uppväger kostnader och risker.

Till kärnkraftens problem hör dålig reaktorsäkerhet, illa fungerande upparbetningsanläggningar, olösta avfallsproblem, dålig arbetsmiljö och en koppling till risken för fortsatt spridning av kärnvapen. Vpk kräver stopp för fortsatt utbyggnad av kärnreaktorer och kräver vidare att de i drift varande reaktorerna skall avvecklas i den takt som är försörjningsmässigt möjlig. I linje härmed är vi motståndare till att någon svensk upparbetningsanläggning skall byggas, och vi motsätter oss planerna på en omfattande brytning av uran i Sverige.

I linje med detta motsätter vi oss också en fortsatt satsning på inhemsk reaktorindustri då det gäller statens engagemang i Asea-Atom och Uddcomb, och vi motsätter oss beslut om anslag till statens vattenfallsverk, vilket kan öppna möjligheter för en fortsatt kärnkraftsutbyggnad utöver de 10 reaktorer som är i drift eller nästan färdiga.

Då det gäller Asea-Atom och Uddcomb har vi i motionen 796 föreslagit att statens engagemang i reaktor- och reaktortanktillverkningen skall avvecklas och att satsningar i stället skall göras på alternativ produktion, bl. a. inom energisektorn. Alldeles oavsett om kärnkraften avvecklas under 1980-talet eller görs till en något längre parentes i Sveriges energiförsörjning, står det klart att någon bestående efterfrågan på den inhemska reaktorindustrins tjänster inte är att vänta. I motionen föreslås att riksdagen skall hemställa hos regeringen om aktiva insatser för att Asea-Atoms och Uddcombs verksamhet får en icke-nukleär inriktning och att riksdagen, om övriga delägare i dessa bolag inte accepterar en sådan förändring, skall hemställa hos regeringen om att avsluta det statliga engagemanget i de båda företagen.

Utskottet redovisar att diskussioner förevarit om dessa frågor och understryker, att Asea-Atom skall välja sådana handlingsvägar att företagets resurser tas till vara och de anställdas sysselsättning tryggas. Beträffande Uddcomb sägs att betydande insatser redan gjorts för att finna andra

produkter än kärnkraftskomponenter. Det är bra, och av utskottets betänkande kan måhända utläsas att utskottet delar motionärernas uppfattning. Jag vill emellertid, med hänsyn till betydelsen av ett klart uttalande från riksdagens sida och då jag till skillnad från utskottet finner ett sådant uttalande erforderligt, yrka bifall till motionen 796.

I motionen 1857 har vpk i anslutning till proposition nr 116 föreslagit att riksdagen skall uttala att statens vattenfallsverk inte får använda eventuellt överblivna medel på andra områden till block 3 vid Forsmarks kraftstation eller till reaktor- och reaktortanktillverkningar. Vpk är, som vi tidigare och i dagens debatt redovisat, medvetet om att ett stopp för fortsatt utbyggnad av kärnkraften kommer att medföra problem för sysselsättningen i de berörda tillverknings- och byggnadsföretagen. Men en motsvarande satsning på energihushållning och förnyelsebara energikällor ger faktiskt, som vi gett exempel på, arbete åt flera människor för varje satsad miljon än vad kärnkraftsutbyggnad gör. En satsning på alternativ produktion inom energisektorn, på islering, solvärme och nya bränslen ger dessutom sysselsättning över hela landet. Samtidigt som kärnkraftsindustrin avvecklas ger energisektorn underlag för nya expansiva industrier som bl. a. tillverkar komponenter för vindkraft, solvärme och hushållningsåtgärder.

Nu säger näringsutskottet i sitt betänkande egentligen att risken för att Vattenfall skall kunna fortsätta utbyggnaden enligt sina egna önskemål är liten, då det torde erfordra en utvidgad ram för vattenfallsverkets borgensåtaganden. Någon ytterligare motivering för avslagsyrkandet på vår motion har inte givits. Då risken enligt vår mening finns att eventuellt överblivna medel på andra områden kan komma att användas till fortsatta satsningar på nya reaktorer och kärnkraftskomponenter, yrkar jag bifall till motion nr 1857.

Motion nr 254, som berör frågan om en folkomröstning i kärnkraftsfrågan, behandlas också i näringsutskottets betänkande nr 67. Utskottet har avstyrkt motionen, då det enligt utskottets mening inte för dagen finns anledning att påkalla folkomröstning.

Motionens förslag om ett anslag till Rikskommittén för folkomröstning om kärnkraft avstyrks nu med hänvisning till förra årets ställningstagande, då en liknande vpk-motion avlogs av riksdagen.

Vi kan förstå utskottets uppfattning att det kanske inte för dagen finns anledning att påkalla folkomröstning, men mot bakgrund av att marschen in i kärnkraftssamhället fortsätter under ett närmast passivt motstånd från centerns sida, är det angeläget att hålla debatten om en folkomröstning levande.

Vi har i vår motion hävdlat att motståndet mot kärnkraft i Sverige bärs upp av en stor opinion. Denna opinion utgörs av enskilda personer, lokala aktionsgrupper, olika miljöorganisationer och politiska organisationer. Den opinionen följer som bekant inte gängse partilinjier, utan det finns motståndare till kärnkraften även inom de partier som mest intensivt har kämpat för en utbyggnad av kärnkraften.

Vpk har under hela den energidebatt som pågått sedan början av 1970-talet

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

krävt, att frågan om kärnkraft skall göras till föremål för en folkomröstning. Det räcker inte med att säga att väljarna haft tillfälle att säga sin mening i allmänna val och att de får en ny chans att yttra sig 1979. Vi vet att i sådana val överväger lojaliteterna för resp. partis allmänna politik och målsättningar, och bara ett litet antal väljare tar ställning utifrån en enstaka fråga. När dessutom, som i centerns fall, den förda politiken går stick i stäv med vallöftena, blir värdet av att bedöma opinionen för eller emot kärnkraft i allmänna val ännu mindre.

Vpk anser att endast genom att framställa den direkta frågan om ja eller nej till kärnkraft kan man få ett mått på den verkliga folkmeningen. Ett ja skulle innebära en fortsatt utbyggnad av kärnkraft med allt vad det för med sig i form av uranbrytning, anrikning, upparbetning och en ständigt växande mängd av radioaktivt avfall. Det skulle följdriktigt leda till övergång till brikerteknik och till att Sverige för överskådlig tid bibehåller en energikrävande industristruktur, inriktad på råvaror och halvfabrikat med hög automation och låg sysselsättningsgrad.

Ett nej till kärnkraft skulle innebära stopp för fortsatt utbyggnad av kärnkraft och avveckling av de aggregat som är i drift så fort som det är ekonomiskt och tekniskt möjligt. Det skulle leda till en förändring av det svenska samhället i riktning mot ökad sparsamhet med energi, högre förädlingsgrad av våra basråvaror och därmed minskade uttag samt en ökad sysselsättningsgrad.

Eventuella mellanalternativ till dessa två förslag, t. ex. vissa aggregat i drift under viss tid eller en viss procentandel kärnkraft av den svenska energiproduktionen för all framtid, måste avvisas, liksom exempelvis ett ställningstagande till 6, 10, 11, 12, 13, 14 eller 15 aggregat.

Herr talman! Enskilda personer och grupper som öppet tar ställning mot kärnkraften finns både inom och utanför de etablerade partierna. En stor del har organiserat sig i Rikskommittén för folkomröstning om kärnkraften. Liksom de flesta grupper och organisationer som uppstår utanför etablissemangen har kommittén små ekonomiska resurser till sitt förfogande. Kommitténs, och generellt sett kärnkraftsmotståndarnas, underlägsenhet gentemot kärnkraftsanhängarna är uppenbar.

Som bekant har statliga och kommunala myndigheter, i första hand Vattenfall men också den privata kärnkraftsindustrin och utländska intressenter vad gäller en utbyggnad av kärnkraften, satsat miljontals kronor för kärnkraftspropaganda. Vi menar att det vore rimligt att regering och riksdag medverkar till att åtminstone något uppväga den obalans som föreligger. Kärnkraftsmotståndarna har emot sig en kompakt övermakt bestående av stora privata kapitalintressen, statliga byråkratier och starka politiska grupperingar – ett i och för sig avskräckande exempel på yttrandefrihetens olika villkor i vårt samhälle. Vi menar att ett anslag till rikskommittén för dess motpropaganda vore ett utmärkt sätt att i handling främja vad vi så ofta talar om, opinionsbildning på lika villkor. Jag yrkar bifall till motionen 254.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har ett realistiskt alternativ till den förda energipolitiken, ett alternativ som kräver en planmässig

hushållning, ett alternativ som kostar mycket pengar och kräver starka styrmedel för stat och kommun. Vi sticker inte under stol med svårigheterna och att det är en dyr lösning. Men det är samtidigt ett alternativ som kan göra slut på energislöseri och ständig tillväxt med föroreningar, gifter och åsidosättande av ekologiska grundprinciper. Omfattningen av denna förödelse av den naturliga grunden för vår existens har ökat mycket markant.

Mot denna bakgrund har de miljö-, energi- och resurspolitiska frågorna en given och betydelsefull plats i vänsterpartiet kommunisternas politik och arbete. Vi tar ställning mot en fortsatt kapitalistisk tillväxt som kräver kärnkraft och en storskalig användning av kol. Omsorgen om naturen och människan, avståndstagandet från kommersialism samt aktsamhet om det mänskliga arbetets produkter ingår i arbetarrörelsens kultur och livsstil. Det är i överensstämmelse med detta som vpk säger nej till kärnkraften. För oss är det enda rimliga alternativet: hushållning, förnyelsebara energikällor samt icke-tillväxt i energianvändningen. Dit hör: förbud mot fortsatt installation av direktverkande elvärme, en omfattande satsning på solvärme, på vindkraft, kommunala kraftvärmeverk och mottrycksanläggningar inom industrin.

Som bekant motsätter sig vpk sedan länge varje mera omfattande utbyggnad av vattenkraften. De fyra orörda huvudälvarna måste sparas liksom en rad betydelsefulla forssträckor i andra älvar. Däremot bör en rad mindre projekt – inkl. ombyggnader och minikraftverk – kunna genomföras.

Låt mig till sist, herr talman, göra ett par kommentarer till vad som har sagts under debatten.

Lennart Pettersson hade ordet före mig och talade om att de som står för dagens energiforskningsprogram, det program som tidigare har utformats, är de övriga partierna – partierna utom centern och vpk. Jag vill i det sammanhanget peka på att vi i vår motion angående anslagen till energiforskning för den närmaste treårsperioden har uttryckt vår tillfredsställelse över att ökade anslag nu också kommer andra energikällor än kärnkraften till del. Men fortfarande inrymmer det förslag till energiforskning, som vi här skall ta ställning till, en omfattande satsning på kärnkraftssidan, och vi är kritiska mot denna inriktning av forskningspolitiken. Vi har fått ett antal kärnreaktorer i drift, och vi kommer förmodligen att få se ytterligare några tas i drift den närmaste tiden, trots alla bragelöften från statsministern och centerpartiet.

Det är en realitet som vi måste räkna med – och det behövs därför anslås pengar till forskning angående säkerhetsproblem och avfallshantering. Vi har fått problem på halsen på grund av kärnkraftsanhängarnas idoga arbete – och de problemen måste lösas.

Sammanfattningsvis innebär vpk:s förslag när det gäller energiforskning en minskning i jämförelse med energiforskningsdelegationens förslag med 37 milj. kr. men en ökning i jämförelse med propositionens förslag med 56 milj. kr. Trots de relativt små ekonomiska förändringarna betyder vårt motions-

förslag att den positiva utvecklingen av forskningsinriktningen mot förnyelsebara energikällor förstärks. Minskningen av anslagen till forskning på kärnenergiområdet innebär ett steg mot en snabbare avveckling av denna energikälla.

Rune Ångström tog i sitt inlägg upp frågan hur vpk skall lösa en omställning till 1990, dvs. hur man skall klara försörjningstryggheten. Jörn Svensson har något kommenterat detta, men Rune Ångström kom tillbaka efter det att Jörn Svenssons replikrätt var förbrukad. Jag tillåter mig därför att säga några ord om detta.

Sista kärnreaktorn skall enligt vår uppfattning kunna avvecklas under andra halvan av 1980-talet och oljeanvändningen kunna minska från dagens 28–29 milj. ton per år till omkring 20 milj. ton 1990.

Även om det alternativet kan anses vara fullt tekniskt genomförbart, är vi medvetna om att problem kan uppstå, som gör att hushållningsinsatser eller utbyggnad av ersättande kraftverk försenas. Förseningar kan således uppkomma bl. a. till följd av bristande tillgång till utbildad arbetskraft, övergående tekniska problem med nya kraftslag, lokalt motstånd mot nya energikällor samt på grund av att fastighetsägare och företag överklagar fjärrvärmeplaner eller direktiv om hushållningsåtgärder. Om allvarliga förseningar skulle inträffa eller om en akut oljekris hotar mot slutet av 1980-talet, kan således avvecklingen komma att försenas något eller några år.

Vi har från vpk:s sida inte försökt göra några hemligheter av att de här svårigheterna kan uppstå. Tvärtom har vi många gånger framfört de här synpunkterna.

Den här avvecklingen kan också komma att genomföras i en snabbare takt om elanvändningen skulle bli lägre än vad som har antagits. Det väsentliga i det här fallet är emellertid inte årtalsexercisen utan naturligtvis valet av färdriktning.

Låt mig till sist göra en kommentar till vad Bengt Sjönell sade i sitt inlägg. Han framhöll att centerpartiet var anhängare av den marknadsekonomi som vi lever i och att vpk var anhängare av en planhushållning. Han menade att det var skillnad i ideologi och därigenom också i en praktisk bedömning av de frågor som vi nu diskuterar. Jag vill med anledning av det säga att vpk kräver åtgärder för hög sysselsättning och energibesparingar – även inom marknads ekonomin. Vi framhåller dock en planmässig hushållning som den enda garantin för meningsfullt arbete åt alla. Vi har velat poängtera att man även inom den nuvarande marknadsekonomi kan komma ett långt steg på vägen i den riktning som vi förespråkar i vårt alternativ till den förda energipolitiken.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till Tore Claesons anförande här. Jag har funnit att det han haft att säga varit väl övertänkt och sakligt underbyggt. Vi har inte samma utgångspunkt för värderingarna, men jag tycker att Tore Claesons anförande på ett välgörande sätt kontrasterade mot Jörn Svenssons anförande. Av detta bibringades i varje fall jag den

uppfattningen att han på ett alltför lättvindigt sätt avfärdade de svårigheter som skulle uppstå, när man dämpar ned och avbryter satsningen på kärnkraften samtidigt som man har ambitionen att uppehålla sysselsättningen i det svenska samhället.

Det var välgörande att höra Tore Claesons anförande i detta fall, och jag respekterar de synpunkter han här har framfört. Jag delar inte hans uppfattning och vill än en gång konstatera att problemen kommer att bli mycket stora i samband med genomförandet av en omställning.

I det sammanhanget vill jag också peka på det värde som en gruvdrift uppe i Norrland skulle ha på sysselsättningen, och det är en värdefull bit att ta med i detta resonemang.

TORE CLAFSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte för avsikt att försöka åstadkomma någon debatt om vad Jörn Svensson har sagt eller inte sagt. Det klarar han mycket bättre själv. Men i anslutning till meningsutbytet vill jag säga, att om Jörn Svensson i något sammanhang har framhållit att vpk skulle vara berett att omedelbart fatta ett beslut om avveckling av kärnkraften, så gäller detta besked fortfarande. Vpk vill omgående ha ett principbeslut om ett ställningstagande för en avveckling av kärnkraften.

KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att få anlägga några synpunkter på den del i näringsutskottets betänkande nr 69, som handlar om uran- och mineralprospektering i Arjeplog. I den kommunen har man upplevt många turer i detta ärende.

Den glädje och förhoppning som upptäckten av uranet i Pleutajokk förde med sig kan man väl förstå, inte minst om man känner till den mycket besvärliga arbetsmarknadssituationen i kommunen.

Naturligtvis var man i Arjeplog klar över att uran var en efterfrågad vara i världen, och man visste också att våra egna kärnkraftverk, både de som i dag är i drift och de som står färdiga att gå i drift, behöver uran. Det var därför, tyckte man, naturligt att fyndigheten i Pleutajokk skulle motivera en gruvbrytning där med alla de nya och välbehövliga arbetstillfällen som en sådan verksamhet skulle medföra.

Arbetsstillfällen behövs på många håll i vårt land, men det är ingen överdrift att säga att Arjeplog är en av Norrbottens inlandskommuner där bristen på arbetstillfällen verkligen är skriande. Vid arbetsförmedlingen i Arjeplog väntar i dag 160 arbetslösa på jobb. 40 personer är sysselsatta i varierande AMS-arbete, 80 personer går i arbetsmarknadsutbildning och mellan 30 och 40 personer har fått korttidsarbete genom kommunens försorg. Undrar då någon på om man inom kommunen hade stora förväntningar på en gruvbrytning?

Den optimism och förväntan man kände vändes snabbt till nattsvart pessimism när regeringen med anledning av den s. k. villkorslagen föreslog och riksdagsmajoriteten beslutade att uranprospektering i vårt land skulle upphöra och att våra prospekteringsresurser så snart som möjligt skulle

inriktas på andra mineraler. I Arjeplog var man snart på det klara med att beslutet skulle komma att stoppa den pågående prospekteringen, då man insåg det omöjliga i att leta efter mineraler men så att säga hoppa över uranet. Detta insåg även LKAB, som snabbt drog ned sin verksamhet i området.

Vi socialdemokrater reserverade oss mot detta beslut och krävde i en reservation att prospekteringarna skulle fortsätta i form av en systematisk prospektering för både uran och andra mineral. Fyndigheten i Pleutajokk visar nämligen prov på många intressanta mineral som från långsiktig mineralförsörjningssynpunkt borde vara av stort värde för vårt land.

Fullmäktige i Arjeplog var helt ense med oss socialdemokrater om att allt måste göras för att få till stånd gruvbrytning i Pleutajokk. Även centerpartiets ledamöter delade denna uppfattning, och massmedia i Norrbotten kunde en tid förmedla hur oense de lokala centerföreträdarna var med partiet i den här frågan. Men vad hjälpte denna enighet i Arjeplog då det är regering och riksdag som fattar besluten? Det fattade beslutet var sannerligen inte populärt i Arjeplogs kommun.

Sedan dess, herr talman, har emellertid mycket hänt. Regeringspartiernas enighet om att ingen uranprospektering skulle förekomma, har brutits upp. I motioner från såväl folkpartiets som moderata samlingspartiets ledamöter i den här kammaren instämmer man nu i vår uppfattning att uranprospekteringen i Pleutajokk skall fortsätta, och i en av motionerna kräver man dessutom, liksom vi, att det skall sättas i gång brytning av uran i Pleutajokk. Vi socialdemokrater är naturligtvis glada för denna uppslutning, och det är man även i Arjeplog.

Vi socialdemokrater har länge förstått att det här förr eller senare skulle hända, då ju flera nya kärnkraftverk snart kommer att sättas i drift och behovet av uran därmed kommer att öka. Det är alltså glädjande att förnuftet nu håller på att korrigera tidigare, kanske mest taktiska, beslut. Och i Arjeplog ligger en rik fyndighet på minst 2 000 ton uran och väntar på att komma till användning för vår egen framtida energiförsörjning.

Det är glädjande att utskottet nu har enats i ett i långa stycken positivt betänkande. Men tyvärr finns det, som jag ser det, fortfarande anledning till viss oro. Den oron gäller bl. a. finansieringsfrågan.

I en intervju i Norrbottensradion sade biträdande VD i LKAB, Torsten Göransson, att man från företagets sida nu var beredd att omedelbart uppta prospekteringen i Pleutajokk och även i andra delar av detta från mineral-synpunkt intressanta område. Men även han var oviss om hur verksamheten skulle finansieras.

Jag utgår givetvis ifrån att regeringen efter dagens beslut utan dröjsmål skall fatta beslut i finansieringsfrågan. Den tid som gått förlorad på grund av regeringens obeslutsamhet går tyvärr inte att göra någonting åt, men nu får inte besluten förhalas ytterligare. Vi vet att det ändå kommer att ta lång tid innan någon gruvbrytning kommer i gång, och därför måste allt göras för att arbetet med prospekteringen och gruvundersökningen ohindrat kan fortsätta med största möjliga skyndsamhet.

Rune Ångströms inlägg innehöll mycket som jag gärna instämmer i. Men

det fanns avsnitt som jag ändå vill kommentera. Rune Ångström sade att det ligger något omoraliskt i att vi som har dessa rika egna tillgångar skall använda uran från omvärlden – och jag instämmer i det. Men sedan sade han att om vi inte skall ha någon kärnkraft i det här landet skall vi inte bryta något uran ur Sveriges rika urantillgångar.

Det förefaller mig som om det finns två slags moral i det här. Är det moraliskt, Rune Ångström, att ligga och ruva, som Rune Ångström själv uttryckte det, på våra rika tillgångar när omvärlden behöver uran? Jag tror att vi egentligen är ense om att uranbrytning i det här landet ändå borde ske och gå utöver Sveriges eget behov.

Det var litet illavarslande att höra energiministern – och det blev inte bättre efter utskottets talesman fru Hambræus – som underströk att utskottsbetänkandet inte talar om någon gruvbrytning utan enbart om att man skall leta efter uran. Av utskottsbetänkandet framgår det alldeles klart att utskottsmajoritetens uppfattning är den att man skall bedriva undersökningen i syfte att komma fram till en gruvbrytning. Eftersom både fru Hambræus och energiministern har lämnat kammaren vill jag gärna fråga Rune Ångström: Skall man verkligen uppfatta enigheten så, att den har uppkommit i förhoppning om att man skall få en sådan tolkning av utskottsbetänkandet att man återigen kan ändra på inriktningen? I så fall vill jag verkligen varna för att på nytt göra en kullerbyta i detta ärende. Jag efterlyser ett klart besked av Rune Ångström på denna punkt, därför att i en av att-satserna i hans egen motion står det alldeles klart att man strävar efter att få till stånd en gruvbrytning. Det vore bra att få ett besked på den punkten.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Tre minuter är för kort tid för att i grunden kunna debattera projektet Pleutajokk, och jag måste därför mera rapsodiskt kommentera Karl-Erik Hålls uttalande.

Vi har tydligen samma grundvärderingar i detta fall, nämligen att ett letande efter uran för att man skall få ett underlag för en kommande gruvdrift är någonting mycket värdefullt för Arjeplogs kommun och dess omnejd. Den värderingen kvarstår.

Sedan sade Karl-Erik Håll att det var illavarslande att jag sade att vi inte skall bryta uran, om vi kommer fram till ett övergripande energibeslut om att vi inte skall ha någon kärnkraft i Sverige. Jag tycker emellertid att detta är en logisk följd, om vi nu skulle fatta ett sådant beslut. I detta sammanhang har jag faktiskt ingenting att ta tillbaka.

I avvaktan på det energipolitiska beslutet skall nu prospekteringen i Pleutajokksområdet fullföljas. Här är det väl helt klart – med tanke på utskottsbetänkandet och det beslut som jag också hoppas riksdagen kommer att fatta – att nödvändiga resurser kommer att ställas till förfogande. I och med riksdagsbeslutet anser jag alltså att detta står klart.

Beträffande utskottsbetänkandets tolkning i övrigt vill jag säga att jag å folkpartiets vägnar står för den tolkning jag gjorde i mitt anförande. Något mera har jag inte att säga i sammanhanget. Vi har å partiets vägnar tagit

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

ställning för letande efter uran för att därigenom få veta om det finns ekonomiska och andra möjligheter till gruvdrift. Så länge vi har kärnreaktorer i gång i Sverige anser vi att uranfyndigheterna skall användas för vår självförsörjning. Med det beskedet hoppas jag att Karl-Erik Häll är nöjd.

KARL-ERIK HÄLL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det Rune Ångström sade allra sist är jag tillfreds med. I den mån det kommer att finnas användning för uran i vårt eget land, och så ser ju ut att bli fallet, menar alltså Rune Ångström att vi skall bryta vårt eget uran.

Man kan i alla fall vara litet tveksam, eftersom det inte gjorts något klart uttalande om hur Rune Ångström och folkpartiet egentligen vill ha det. Det heter att vi skall vänta på det övergripande beslutet, och det är jag för min del också medveten om att vi får lov att göra. I dag finns det emellertid tillfälle att säga hur folkpartiet ser på den framtida kärnkraftsanvändningen. Jag hade också väntat mig att Rune Ångström skulle säga någonting om detta. Tidigare har han ju uttalat mycket bestämt att man skall både leta efter och bryta uran. Jag kan inte förstå annat än, att om man intensifierar letningen efter uran och uttrycker sig som man gör i utskottsbetänkandet, innebär detta ett ganska klart besked om att man också avser att bryta uranet. Och då är det självklart: antingen skall man använda det här i vårt land eller också skall man dela med sig till omvärlden. Det var den sista biten jag ifrågasatte moralen i. Så länge vi själva har kärnkraftverk skall vi uppenbarligen använda oss av utländskt uran, men om vi bestämmer oss för att inte längre använda kärnkraft i vårt land tar vi oss friheten att sätta oss på våra tillgångar – det får ändå betraktas vara en tillgång, tillräckligt stor för att omvärlden skulle kunna ställa vissa moraliska anspråk på oss när det gäller andra länders energiförsörjning. Det var den dubbelmoralen jag menade det fanns anledning att få en liten förklaring till.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu tycker jag Karl-Erik Häll hårdrar den här frågan väl mycket. Om vi bestämmer oss för att slopa all kärnkraft i landet är det ju inte enbart en praktisk ståndpunkt utan också en principiell ståndpunkt. Vi säger bestämt nej till all hantering med kärnkraft, och då inkluderar det naturligtvis hanteringen med uran. Under sådana omständigheter anser jag att det är klart att vi inte skall ha någon uranbrytning i Sverige. Jag tycker det är en kristallklar och logisk ståndpunkt i detta sammanhang.

Om vi däremot har kärnkraft – sex, tio, tretton kärnkraftverk eller vilken reaktorexercis man än ger sig in på – anser jag att vi skall nyttja våra urantillgångar i Sverige. Vi skall i mesta möjliga mån så snabbt som möjligt bli självförsörjande på uranområdet. I det sammanhanget kommer Pleutajokk in som en mycket värdefull fyndighet som kan dels ge ett gott ekonomiskt tillskott till vår försörjning, dels innebära stora fördelar då det gäller att lätta på sysselsättningsproblemet i Norrbottens inland, och även i andra delar av landet.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Frågan om den framtida uranprospekteringen liksom forskning och utveckling avseende Sveriges skiffertillgångar måste självfallet bedömas i förhållande till den internationella utvecklingen. Det internationella samhällets framtida energibehov är primärt beroende av världsinkomsten och befolkningsökningen, på priset och de faktorer som leder fram till nya energislag. De flesta internationella prognoser pekar på en framtida lägre ekonomisk tillväxt än hittills, i varje fall i det längre perspektivet, och även en något lägre efterfrågan på energi än hittills i förhållande till den ekonomiska tillväxten. Den ekonomiska tillväxten i världen beräknas framöver ligga på mellan 3 och 4 % per år. Energiefterfrågan har legat på en ökning med något över 5 % per år sedan 1950.

Energittillväxten i världen kan alltså beräknas att i fortsättningen öka med omkring 3 % per år. Med hänsyn till att oljan så småningom kan ta slut, som Anders Wijkman redan påpekat i debatten, och att industriländerna överallt söker minska oljeberoendet räknar man med att ökningen av den elektriskt genererade energin blir större än energiökningen som helhet.

Med nuvarande teknik är vattenkraft, kol och kärnenergi de energikällor som främst används för elproduktionen. Prognoserna för installerad kärnenergi har på senare år starkt justerats nedåt. OECD:s energikommission räknade exempelvis 1970 med att OECD-länderna 1985 skulle behöva 600 gigawatt el. Den senaste beräkningen ligger under 300 gigawatt.

Detta innebär alltså att man runt om i världen – liksom i Sverige – har skurit ned de mest optimistiska kärnenergi-prognoserna. Men den omständigheten att man ändrat riktningen på dessa prognoskurvor innebär ju inte att behoven avstannat eller upphört. Med ledning av de kärnkraftverk som finns i dag, dem som håller på att byggas och dem man beslutat bygga, kan man lätt räkna ut att kärnkraftstillväxten i världen kommer att väsentligt öka under kommande 20–30 år.

Hur mycket uranbehovet ökar beror på en rad omständigheter: reaktortyp – bryder eller inte bryder – upparbetning, anrikningsmöjligheter, avfallshanteringen etc. Världsbehovet av uran beräknas variera mellan 60 000 och 85 000 ton per år under år 1985 och mellan 200 000 och 250 000 ton per år under år 2000, beroende på om upparbetat uran kommer att användas eller inte. En försiktig uppskattning pekar på att världsbehovet av uran år 1985 har mer än fördubblats jämfört med i dag.

Någon fri uranmarknad finns inte. Uranförsäljningen är knuten till långtidskontrakt, ofta på upp till tio år. Svensk Kärnbränsleförsörjning AB – SKBF – har vittnat om svårigheterna att i dag köpa uran.

De länder som inte har eget uran har utvecklat ett långtgående samarbete med uranproducenterna: Frankrike exempelvis med Niger och Gabon, England med Sydafrika, Västtyskland med Brasilien, etc. Köparna gör omfattande investeringar i dessa länder. Australien beslöt i fjol, efter en mycket omfattande utredning, den s. k. Fox-rapporten, att återuppta uran-exploateringen. Den avbröts av den tidigare regeringen, som var socialdemokratisk. Det kraftiga motståndet mot uranbrytningen från socialdemokra-

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

Energiforskning,
m. m.

terna och fackföreningsrörelsens motsvarigheter i Australien håller nu på att vika efter det att Fox-rapporten konstaterat att uranexploateringen kan förenas med de mycket stränga krav på arbetsmiljö och annan miljö som i dag måste ställas på en sådan verksamhet, liksom med den säkerhetspolitiska kontrollapparat som måste till.

I en central passus i Fox-rapporten heter det:

”De risker som är förknippade med kärnkraftsreaktorer är – under förutsättning att de sköts och kontrolleras omsorgsfullt – inte så stora att de rättfärdigar ett beslut att inte bryta och sälja australiskt uran.”

Under arbetet med Fox-rapporten har ca 300 experter av skilda slag deltagit.

Uran är och blir alltmer en strategiskt synnerligen viktig energiråvara. Enligt vad Sveriges Industriförbund uttalar, är redan i dag villkorssättningar, exportbegränsningar, exportförbud och s. k. örönmärkning av fyndigheter för företag eller stater tecken på den betydelse uranet internationellt tillmäts. Industriförbundet anser att betydelsen kommer att växa. Uranförsörjningen, menar man, kan komma att bli kärnkraftens kritiska sektor ganska snart.

I den svenska debatten om energiförsörjningen framhåller man allt oftare vikten av att tillvarata de unika energitillgångar som står till vårt förfogande i form av rika förekomster av energi- och mineralhaltiga alunskiffrar. De svenska tillgångarna är så stora att vårt land har potentiella möjligheter att bli självförsörjande på detta område.

Alunskiffrarna innehåller inte bara uran – jag vill markera detta i debatten. De innehåller mycket mera av värdefulla tillgångar, såsom andra energiråvaror, mineralråvaror, gödselmedelsråvaror och många sällsynta metaller.

Sverige bör enligt min mening utnyttja dessa energitillgångar när vi redan kan förutse en internationell knapphet på fossila bränslen. Prospektering efter andra mineraler, forskning och utveckling är mot denna bakgrund en angelägen uppgift, vilket också framgår av den redovisning som görs i betänkandet nr 69.

Samtidigt som vi kan konstatera det ökade intresset för skifferforskningen påpekas i ett antal motioner det faktum att den svenska uranprospekteringen har dragits ned. Avsikten är – som också framgår av kommentarerna i årets budgetproposition – att avsluta och dokumentera hittills utförda arbeten.

Innan jag tar upp näringsutskottets synpunkter på de nu aktuella prospekterings-, forsknings- och utvecklingsfrågorna skall jag först referera och kommentera några frågeställningar som tagits upp i motionerna.

Sveriges Geologiska Undersökning – SGU – bedrev t. o. m. budgetåret 1975/76 omfattande uranprospektering och hade gjort mycket lovande fynd i Norrland. Uranprospektering är, som SGU framhöll i sin anslagsframställning för budgetåret 1976/77, en komplicerad verksamhet, som fordrar samordnade insatser från åtskilliga specialister.

SGU anförde bl. a.: ”Karaktäristiskt för verksamheten är det stegvisa tillvägagångssättet med en lång kedja av beslutssituationer, vid varje beslutstillfälle har dittills erhållna resultat och gjorda iakttagelser mycket stort inflytande på arbetets fortsatta uppläggning. – – – Ett delmål borde vara

att intensifiera även den översiktliga, fyndgenererande verksamheten så att landets yta kan täckas inom rimlig tid. Med nuvarande takt torde ett sådant mål kunna uppnås först om 30–40 år.”

Minst 10 år, herr talman, erfordras från det prospektering gjorts till dess kommersiell brytning kan ske. Detta innebär att den enda brytning som kan ifrågakomma inom de närmaste åren måste ske i Ranstad.

Om Sverige skulle tvingas att genomföra en kommersiell storbrytning av uran vore det beklagligt med hänsyn till konsekvenserna för miljön om denna brytning i sin helhet måste förläggas till Billingenområdet och Falbygden i Västergötland. Starka skäl talar för att en eventuell svensk storbrytning måste ske på olika håll i landet och då företrädesvis i Norrland. Jag instämmer i den bedömning som tidigare gjorts här i debatten av Rune Ångström.

Det måste vara ett oeltärgivligt krav att handlingsfrihet skapas för att kunna lokalisera uranbrytning till områden där man av miljömässiga skäl och ekonomiska skäl finner det sakligt mest motiverat. En sådan handlingsfrihet kan icke åstadkommas utan en relativt bred uranprospektering. Även på den punkten är jag helt överens med Rune Ångström.

På motsvarande sätt är det lika angeläget att upprätthålla handlingsfriheten vad gäller fortsatt forsknings- och utvecklingsverksamhet i Ranstad. Utgångspunkten för de berörda myndigheternas ställningstaganden hittills till verksamheten i Ranstad har varit att så länge som kravet på åtgärder till skydd för kulturlandskapet och miljön på och kring det aktuella området inte tillgodoses kan ingen skifferbrytning för kommersiella ändamål tillåtas.

De berörda kommunerna har därför motsatt sig att en sådan verksamhet kommer till stånd. Däremot har kommunerna uttalat sig för en fortsatt forsknings- och utvecklingsverksamhet. Såväl i majoritets- som i minoritetsyttranden har man samtidigt accepterat den skifferbrytning och den produktion som erfordras för en meningsfull forskning. För den fortsatta debatten är det viktigt att slå fast detta faktum.

Då det är ekonomiskt fördelaktigt att utnyttja befintliga anläggningar är det välbetänkt att inrikta verksamheten i Ranstad till en central forsknings- och utvecklingsanläggning med den produktion som därtill erfordras. Förutom den eftersträlvade handlingsfriheten får vi ett bättre underlag för ett framtida ställningstagande till lokalisering av kommersiell skifferbrytning med hänsyn till miljöaspekterna.

Landstinget och länsstyrelsen i Skaraborgs län har i ett likalydande yttrande framhållit att ”målsättningen för projektet bör vara att minsta möjliga brytning kommer till stånd, dock att denna får den omfattning som erfordras för att forsknings- och utvecklingsarbetet relativt snabbt skall leda fram till en användbar och miljömässigt acceptabel fullutvinningsteknik. Möjligheten att för detta ändamål även använda skiffrar från andra delar av landet bör därvid tas till vara – inte minst med tanke på de betydande fyndigheter som redan är kända t. ex. i fjällrandsområdet.

I Ranstad bör sålunda – som framhålls i berörda motioner – verksamheten innebära forskning, utveckling och demonstration avseende utvinning av det termiska innehållet i de svenska alunskiffrarna. Detta innebär, menar

motionärerna, att utvecklingsverksamheten knyts till en verksamhet där framtagna resultat på sikt kan testas i industriell skala och med representativt material.

Vid en sådan uppläggning faller det sig naturligt med en successiv utbyggnad med de nya processteg som utvecklats. Forskning enbart baserad på befintliga avfallshögar kan inte leda fram till en fungerande process för ett fullständigt utnyttjande av skiffer från Ranstad och från övriga delar av landet.

Utskottets ställningstagande innebär således att olika uranfyndigheter och alunskifferar i landet skall undersökas och kartläggas. I det arbetet kan, om tillräckliga ekonomiska resurser satsas och om inga andra hinder läggs, Ranstad få en betydelsefull roll som forsknings- och utvecklingscentrum.

Genom att kartläggningen av uranförekomster även på andra håll i landet skall återupptas ges på sikt alternativ till eller komplement till Ranstad som plats för brytning av skiffer. I Ranstad skall den mängd skiffer få brytas som erfordras för att kunna fullfölja forskningsprogrammet med sikte på fullutvinning och för att kunna demonstrera försök med deponering och iordningställande av landskapet efter brytning.

Näringsutskottet påpekar därför att det inte finns några hinder för forskning, utveckling och demonstration avseende utvinning ur de svenska alunskifferarna. Det innebär – för att nu svara på frågan från Ingvar Carlsson – att utskottet i likhet med industriministern ger klartecken för den brytning som erfordras för att kunna fullfölja det avsedda forsknings- och utvecklingsprogrammet. I propositionen skriver industriministern: "Jag finner det väsentligt att ingen skifferbrytning startas – med undantag av den brytning som erfordras för forskningsverksamhet – innan en fullutvinningsprocess har utvecklats."

I anslutning härtill understryker utskottet vikten av att bibehålla handelsfriheten och att, om det anses motiverat i framtiden, få en verksamhet som innebär fullständigare utvinning än vad dagens teknik medger av landets skifferar. Anläggningen i Ranstad kommer att för forskning kunna ta emot skifferar från andra delar av landet.

Utskottets skrivning innebär sålunda inget hinder för start av en försöksdrift i Ranstad. Frågan beträffande vilken mängd skiffer som skall brytas under utvecklingsperioden är ännu inte avgjord. Detta bestäms dels av forskningens inriktning, dels i anslutning till kommande energibeslut. Det blir alltså fråga om försök med nybruten skiffer och inte enbart en forskning i skifferresterna.

Vad utskottet här anfört är en sammanvägning av propositionerna och vad som anförts i berörda motioner. Det innebär en komplettering av propositionen i vissa hänseenden. Utskottet framhåller i betänkandet att den forskningsverksamhet som skisseras i propositionen inte utesluter att verksamheten inriktas på en fullständigare utvinning ur landets skifferar.

Utskottet erinrar i sammanhanget om att en kommersiell exploatering av alunskiffer, var den än äger rum, i praktiken torde förutsätta en prövning enligt 136 a § byggnadslagen. Detta är, herr talman, ett mycket viktigt

uttalande. Motsvarande passus saknas i den socialdemokratiska reservationen. Det är dock min uppfattning att provbrytning för demonstration ej torde behöva bli föremål för en prövning enligt 136 a § byggnadslagen. Näringsutskottet och riksdagen kan emellertid inte nu fatta några beslut om brytning av en viss mängd skiffer.

Exploatering av skiffer förutsätter som nämnts prövning enligt byggnadslagens 136 a §, vilket innebär att de berörda kommunerna har avgörandet. Det är kommunerna som säger ja eller nej till detta. Den vetorätt som kommunerna därmed besitter är, såvitt jag kan bedöma, *alla partier eniga om att den skall finnas kvar*.

Vad gäller brytning i Ranstad finns f. n. en koncession för skifferbrytning som gäller fram t. o. m. 1980. För brytning för tiden därefter krävs antingen en förlängning av gällande tillstånd eller en ny ansökan från huvudmannens sida.

Sammanfattningsvis innebär utskottets ställningstagande att man understryker behovet av forskning i första hand, en målinriktad forsknings- och utvecklingsverksamhet som ger personalen, såväl tjänstemän som kollektivanställda, fortsatt sådan sysselsättning som de är utbildade och anställda för.

Vidare anför utskottet att man får anledning återkomma till de långsiktiga frågorna under hösten 1978, då regeringens proposition om energifrågorna i deras helhetssammanhang är att vänta. Vad utskottet i sammanhanget anför motvarar i väsentlig mån de i betänkandet nr 69 behandlade önskemålen i berörda motioner. Någon särskild framställning till regeringen – utöver de uttalanden som skall ges regeringen till känna – finner utskottet inte motiverad.

Slutligen, herr talman, vill jag framhålla, att vad som är den gemensamma nämnaren för utskottets ställningstagande, såväl vad gäller uranprospektering som Ranstadfrågan, är ambitionen att trygga energiförsörjningen och att vidga handlingsfriheten på alla håll.

I regeringsförklaringen av den 8 oktober 1976 sägs bl. a.: "Regeringen skall föra en energipolitik som tryggar energiförsörjning och sysselsättning samt ger handlingsfrihet för framtiden." Såvitt jag kan finna är näringsutskottets ställningstagande, i det betänkande som nu behandlas, helt i samklang med dessa ambitioner. Allra sist vill jag också instämma i Anders Wijkmans anförande. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag skall begränsa mitt anförande till ett avsnitt, nämligen Ranstad. Jag vill inledningsvis beklaga att någon saklig prövning av LKAB:s ansökan om det s. k. Mineralprojekt Ranstad ej kom till stånd därför att en majoritet i de berörda kommunernas beslutande församlingar utnyttjade vetorätten. Jag vet att det inte bara är jag som har den uppfattningen utan en ganska stor del av befolkningen i Skaraborg.

Även tungt vägande remissinstanser som länsstyrelsen och landstinget i

Skaraborgs län har ju ställt sig positiva till brytning i Ranstad. Länsstyrelsen framförde bl. a. följande synpunkter:

”Länsstyrelsen ser LKAB:s Mineralprojekt Ranstad som ett kvalificerat forsknings- och utvecklingsprojekt. Dess rikspolitiska betydelse är uppenbar. Ur länets synpunkt är det angeläget att ökad sysselsättning skapas och att miljömässiga krav tillgodoses. Lokalisering av forsknings- och utvecklingsverksamhet till Ranstad och södra Billingen är fullt möjlig med hänsyn till övriga riksintressen och företagna kommunala planutredningar.”

Vidare betonar länsstyrelsen att målsättningen för projektet bör vara att minsta möjliga brytning kommer till stånd, dock att denna får den omfattning som erfordras för att forsknings- och utvecklingsarbetet relativt snabbt skall leda fram till en användbar och miljömässigt acceptabel fullutvinningsteknik. Jag kan försäkra att vi reseranter helt delar denna länsstyrelsens uppfattning.

Även den fackliga rörelsen i Västsverige har tagit en klar ståndpunkt i denna för befolkningen i Skaraborgs län så viktiga fråga. Här vill jag särskilt framhålla, att Västsveriges LO-distrikt och LO-sektionerna i Skövde, Falköping och Skara vill att Ranstadsverket skall utvecklas till ett verkligt forsknings- och utvecklingscentrum för landets skiffrar. Samtliga dessa organisationer har också slagit fast att målsättningen för det fortsatta arbetet måste vara att tillvarata det kunnande och den erfarenhet som finns i vårt land när det gäller att arbeta fram en process där skiffrens alla värdefulla ämnen utvinns och där även energiinnehållet kommer till användning. De är dessutom väl medvetna om, att för att färdigutveckla en följdutvinningsprocess – en utveckling av samtliga mineraler i industriell skala – krävs det ett intensivt forsknings- och utvecklingsarbete.

I dag – när riksdagen står inför uppgiften att fatta beslut om den fortsatta verksamheten vid Ranstadsverket – bör också de anställdas arbete bedömas med all respekt. De har sannerligen under många år fått kämpa för en sak som de är övertygade om har varit riktig. Det skulle ha varit värdefullt om personalens mångåriga arbetsinsatser hade uppmärksamrats i propositionen. Inte minst med tanke på att de aldrig gett upp, även om läget många gånger förefallit mycket mörkt. De har stannat kvar på sina poster i avvaktan på den slutliga lösningen.

Jag vet självfallet att det är riktigt som industriministern säger att till anläggningen är knuten en utvecklingsgrupp, som är väl förtrogen med de tekniska problem som gör sig gällande vid en utvinning av skiffrens värdefulla beståndsdelar. Jag vill i detta sammanhang även uttala min tillfredsställelse över att personalens berättigade krav på en tryggad sysselsättning nu kan tillgodoses. Jag hoppas verkligen att det också kommer att gälla i framtiden. Det svåraste hindret när det gäller att skapa garantier för den samtida sysselsättningen vid Ranstadsverket är väl fortfarande, det vill jag understryka, den handlingsförlamning som vilar över hela energipolitiken och som är betingad av att framträdande representanter för centern genom tidigare yttranden bundit sig vid ett nej till brytning av alunskiffer.

Industriministern säger dock i propositionen att det i Ranstad finns ca 2

milj. ton rester från tidigare uranlakning. Enligt hans mening bör detta kunna utnyttjas i största möjliga utsträckning och processerna utvecklas så att lakrester i en framtid kan upparbetas.

Industriministern fortsätter: "Jag finner det väsentligt att ingen skifferbrytning startas – med undantag av den brytning som erfordras för forskningsverksamheten – innan en full utvinningsprocess har utvecklats."

Industriministern angav vid sitt besök i länet i början av året att ett eller annat ton kunde få brytas. Det finns anledning att än en gång ställa frågan: Hur stora kvantiteter alunskiffer får brytas i Ranstad? I dag har vi, trots att de tre borgerliga partierna står bakom utskottets betänkande, delade meningar om hur detta skall tolkas. Jag måste påpeka att jag uppfattade Sten Svenssons tolkning här som mycket positiv. Till det vill jag säga, även om fru Hambræus nu inte är inne i kammaren, att hon sade ett bestämt och klart nej till brytning i Ranstad.

Det är alldeles uppenbart att det måste vara ganska komplicerat att utifrån dessa uttalanden dra den rätta slutsatsen. Men, herr talman, jag utgår från att Sten Svenssons tolkning är den rätta.

Vi reser vanter har den bestämda uppfattningen att målsättningen för projektet bör vara att minsta möjliga brytning skall komma till stånd, dock att denna får den omfattning som erfordras för att forskningen och utvecklingsarbetet relativt snabbt skall kunna leda fram till en användbar och miljömässigt acceptabel fullutvinningsteknik.

Till Rune Ångström, som tidigare försökt göra gällande att vi reser vanter skulle handla över huvudet på kommunerna, vill jag säga att det står i reservationen att man går med på ett anslag motsvarande det belopp som f. n. utgår plus tillägg för lönekostnader och andra yrkade kostnader.

Vi höjer alltså en bit av anslaget. Samtidigt skriver vi att verksamheten får fortsätta som vanligt. Under tiden får man skapa sådana förutsättningar att man kan få fram besked huruvida det är möjligt att genomföra projektet. Häri ligger att man måste gå tillbaka till kommunerna och pröva vetorätten. I den andra att-satsen i vår motion har vi uttryckt att riksdagen i avvaktan på att prövning enligt 136 a § byggnadslagen kan ske, till lån till processutveckling i Ranstad för budgetåret 1978/79 beräknar ett investeringsanslag av 26 milj. kr. Jag tycker att detta besked är fullt tillräckligt, och jag hoppas att det i fortsättningen inte blir något missförstånd på den här punkten.

Mot bakgrund av att kommunerna tidigare utnyttjat vetorätten kan man ställa sig frågan: Har opinionen i de beslutande församlingarna svängt till Ranstadsverkets förmån?

När näringsutskottet senast besökte Ranstadsverket gjorde kommunfullmäktiges ordförande i Skövde – moderaten Stig Aaby Ericsson – ett uppmärksammat uttalande. Någon gallupundersökning har inte gjorts, men jag tror att skövdeborna har svängt till Ranstads förmån, uttalade Ericsson.

I Skaraborgs Läns Tidning av den 7 februari i år konstaterade Sten Svensson, kammarledamot från Skara, att Stig Aaby Ericsson har gjort en

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

riktig bedömning. Jag vill gärna säga att jag delar både Ericssons och Svenssons tolkning av opinionen i vårt län.

För någon vecka sedan, närmare bestämt under den regionalpolitiska debatten, hade jag tillfälle att här i riksdagen rikta uppmärksamheten på svårigheterna för betydelsefulla delar av näringslivet i Skaraborgs län. Jag framhöll då att den viktigaste uppgiften f. n. är att mobilisera ekonomiska och personella resurser för en fortsatt utbyggnad och upprustning av tillverkningsindustrin i länet.

Detta var före upprättandet av principavtalet mellan Volvo och den norska regeringen om ett industri- och energisamarbete. Jag var tveksam om jag skulle ta upp detta i mitt anförande, men eftersom energiministern tidigare har gjort det, tycker jag att även jag kan göra det. Jag vill då säga att bilindustrin direkt och indirekt ger sysselsättning åt tusentals skaraborgare. Vad kommer detta avtal på sikt att betyda för alla de länsbor som är anställda vid Volvo-Skövdeverken, Flobyfabriken och vid Varafabriken? Det är väl ingen som i dag kan säga vad affärssuppgörelsen mellan Pehr Gyllenhammar och Oddvar Nordli kan innebära för personalen vid dessa fabriker och för de människor som är anställda hos underleverantörerna i Skaraborgs län – ja, i hela Västsverige. Men det är ju alldeles uppenbart att det kan bli betydande svårigheter för Volvo att vid fabrikerna i Skaraborgs län skapa de arbetstillfällena som vi måste ha i slutet av 1970-talet och under 1980-talet.

För att nu inget missförstånd skall uppstå vill jag här säga att jag har förståelse för att ledningen för Volvo efter kallsinnigheten i regeringskansliet här i Stockholm tog kontakt med den norska regeringen.

Som jag kunnat konstatera tidigare i mitt anförande inger sysselsättningsutvecklingen inom länet – och alldeles särskilt i kommunerna Skövde och Falköping – oro för framtiden. Från att tidigare ha uppvisat en god tillväxt och en ökning av andelen förvärsarbetande pekar den aktuella utvecklingen och prognoserna 1976–1980 mot en kraftig minskning.

Vi vet att utvecklingen inom tillverkningsindustrin är av grundläggande betydelse för sysselsättning och ekonomisk tillväxt. Därför skulle en fortsatt uppbyggnad av forsknings- och utvecklingsverksamhet i Ranstad ha stor betydelse för att skapa en ökad differentiering av arbetsmarknaden i berörda kommuner.

Även om den fortsatta utvecklingen vid Ranstadsverket i första hand är en rikspolitisk fråga, så är den samtidigt en betydelsefull regionalpolitisk fråga för Skaraborgs län.

Jag ber till sist, herr talman, att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var värdefullt att vi fick denna deklaration om hur socialdemokraterna avser att hantera detta känsliga ärende, som hör ihop med bestämmelserna i byggnadslagen. Jag är tillfredsställd med förklaringen att ni, om man kommer till kommersiell drift och större omflyttningar av massor med miljöpåverkan behöver ske, ämnar gå tillbaka till kommunen

och begära att den prövar ärendet igen.

Efter denna förklaring kan man kanske fråga sig varför socialdemokraterna egentligen har reserverat sig i detta ärende. Av herr Blomkvists anförande fick man en känsla av att vi stod varandra rätt nära i sakfrågan, och det kanske utskottsmajoriteten och reservanterna trots allt gör. Men det finns en ganska väsentlig skillnad i sammanhanget som är värd att påpeka. Om herr Blomkvist läser betänkandet och den motion som vi har väckt i ärendet, finner han att vi klart har utsagt att vi anser att man skall skona det miljökänsliga Ranstadsområdet och att man i första hand skall satsa på att leta och kartlägga de fyndigheter av uran som finns i det norrländska inlandet och i fjällvärlden. Vi har pekat på Pleutajokk, där undersökningsarbetet har kommit längst och där fyndigheterna är mest lovande. Den filosofi som ligger bakom detta är att vi i första hand skall satsa på Norrland för att på det sättet lätta trycket på Ranstad.

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam över att herr Ångström verkligen uppfattade vad jag sade och inte på något sätt försökte tolka mig fel. Jag tycker ändå att detta är en så väsentlig fråga att det kan vara riktigt att jag läser upp vad som står i vår reservation. Där står:

”I stället bör förutsättningarna för fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete undersökas efter de riktlinjer som har skisserats av bl. a. länsstyrelsen i Skaraborgs län i dess yttrande hösten 1977 över Mineralprojekt Ranstad. För att organisationen i Ranstad skall kunna bibehållas i avvaktan på att en sådan inriktning kan komma till stånd bör till verksamheten utgå ett anslag av samma storleksordning som innevarande budgetår.”

Skall man kunna genomföra detta projekt, måste man ånyo gå till kommunerna och fråga om de vill att man skall genomföra det.

Herr Ångström sade att våra uppfattningar inte skiljer sig så mycket från varandra. Om man läser motionen och reservationen samt utskottsbetänkandet, finner man att viljeinriktningen kanske är den väsentliga skillnaden. Vi vill i nuläget ge uttryck för att vi anser att projektet skall bedrivas med anknytning till industriell produktion.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Eftersom vårt partis ställningstagande i energifrågorna förekom i den här debatten långt innan vi själva fick komma till tals, kan det vara på sin plats med en inledande förklaring. Arbetarpartiet kommunisterna är ett marxistiskt parti. Vårt politiska agerande riktar sig mot monopolkapitalet och dess partier, alltså mot den nuvarande regeringskoalitionen. Påståenden att vi tillsammans med moderaterna skulle vilja se vpk orepresenterat i Sveriges riksdag är ingenting annat politiskt barnjoller.

Arbetarpartiet kommunisterna verkar för en energipolitik som bygger på vetenskapliga fakta och syftar till att utnyttja Sveriges unika egna resurser för att tillgodose det arbetande folkets behov av billig och miljövänlig energi.

I likhet med alla övriga marxistiska partier i världen är vi för kärnkraften för

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

fredligt bruk, samtidigt som vi deltar mycket aktivt i kampanjerna mot neutronbomben, mot kapprustningen, för nedrustning och fred. Vår linje i denna fråga är kort sagt: Nej till kärnvapen, ja till kärnkraftens fredliga användning.

Under innevarande riksmöte har vi i två mycket utförliga motioner redogjort för arbetarpartiet kommunisternas ståndpunkt – motionerna 477 om energipolitiken och 1809 om energiforskningen. I båda motionerna – liksom i motion 223 om uranbrytning i Arjeplog – har vi tagit upp den akuta krissituation som skapats genom den borgerliga regeringens åtgärder att försena och stoppa det energiprogram som riksdagsmajoriteten biföll 1975.

Det betyder inte att vi skriver under på allt i beslutet från 1975. Den nolltillväxt som man där riktade in sig på är en illusion och därtill en reaktionär sådan, inte minst i ett land som Sverige med utomordentligt stora förutsättningar för fortsatt industriell, teknisk och vetenskaplig utveckling. Vi är också starkt kritiska till en besparingspolitik som skulle göra våra bostäder hälsovådliga. Genom ytterligare isolering, försämrad ventilation och dålig vädring kan radonhalterna i bostäderna öka till direkt olämpliga värden från strålningshygienisk synpunkt, enligt strålskyddsinstitutets mätningar. Det paradoxala resultatet av en fanatisk politik för att spara energi kan bli att radonhalten i våra bostäder blir större än den är vid underjordsbrytning i väl ventilerade urangruvor.

Vi stöder däremot de positiva elementen i 1975 års beslut. Vi anser att de 13 reaktorerna bör komma till stånd utan ytterligare dröjsmål. De oerhörda rikedomarna i den svenska alunskilffern bör utvinnas genom LKAB eller ett för detta ändamål särskilt bildat statligt bolag. Alla leden i kärnbränslecykeln bör utvecklas inom landet som helstatliga företag. De multinationella oljebolagens dotterföretag i Sverige bör förstatligas.

Sedan vi lämnade våra motioner har energikommissionen lagt fram sitt stora betänkande Energi, som ger den första utförliga svenska översikten över hela energifältet och redovisar fördelar och nackdelar med olika energikällor. Kommissionen menar – liksom vi – att Sverige måste minska beroendet av importerad olja. Både kol och olja har, heter det i sammanfattningen, "avsevärda risker" både när det gäller tillförseln och när det gäller miljön och hälsan. Kommissionens majoritet uttalar sig positivt till att fjärrvärme leds från Barsebäck till Malmö-Lund-området, från Forsmark till Uppsala och Stockholmsområdet och från Ringhals till Göteborgsområdet. Man vill också att möjligheterna utreds att värma upp ett antal större tätorter såsom Västerås, Örebro, Norrköping och Linköping med rena kärnvärmeverk, alltså den typ av mindre reaktorer som vi uttalat oss för i vår motion om energiforskning.

Jag vet att det blir tillfälle längre fram att diskutera energikommissionens betänkande. Jag vill här bara säga att jag har svårt att förstå varför kommissionens majoritet har förordat alternativ C av de fyra alternativ man utrett. Det innebär att beroendet av importerad olja kommer att fortsätta att vara praktiskt taget lika stort som det är nu. Det fjärde alternativet, alternativ D, är utan ringaste tvivel det enda realistiska om man vill snabbt minska

beroendet av utländsk olja och säkra landets energiförsörjning.

I alternativ D förutsätts en starkare satsning på kärnkraft för både elproduktion och värmeproduktion. Vidare förutsätts en snabb utbyggnad av en inhemsk kärnbränslecykel, dvs. uranbrytning, anrikningsanläggning för uran och upparbetningsanläggning för använt kärnbränsle.

Stora delar av kommissionens betänkande leder i själva verket till den slutsats som ledamoten Nils-Erik Landell, känd läkare och skribent i miljövårdsfrågor, sammanfattat i sin reservation. Dr Landell skriver:

”Kemikalierna är det stora hotet idag mot den svenska miljön. Jag anser att gruppen för säkerhet och miljö inom energikommissionen lagt ned berömvärd möda på att skildra detta. Med detta synsätt blir det obönhörligt logiskt för mig att betrakta exempelvis förbränning av olja, kol, torv, ved som ojämförligt farligare än kärnkraftverk under normaldrift. — — — Jag betraktar risken för en stor olycka vid ett svenskt kärnkraftverk som i det närmaste obefintlig. — — — Jag menar även att föredragningar i kommissionen visat hur långtidslagring av radioaktivt avfall kan ske under betryggande former i tusentalet år.”

Arbetarpartiet kommunisterna har sina rötter i den svenska arbetarklassen. Flertalet av våra medlemmar är kroppsarbetare och känner och företräder de stämningar som finns i hela den svenska industrin, stämningar av oro för sysselsättningen, men också medvetenheten om att Sverige är ett rikt land, som skulle kunna ge arbete och en god och trygg levnadsstandard åt alla. Den kampanj som de senaste fem åren drivits mot en rationell lösning av energiproblemen har haft mycket litet gehör i arbetarkretsar. Vårt partis medlemmar har, liksom den stora majoriteten av arbetare i Sverige – och en mycket stor del av tjänstemännen dessutom – en mycket välgrundad uppfattning, nämligen att ett modernt industrisamhälle inte kan existera utan en pålitlig energiförsörjning till rimliga kostnader.

Man behöver inte vara högutbildad i matematik för att förstå situationen på energiområdet och sätta sig in i realismen eller illusionerna i de alternativ som presenteras för framtiden.

Låt oss ta den totala energiförbrukningen i Sverige det ekonomiska krisåret 1977! Den tillförda energin, inberäknat bensinen för bilar och lastbilar och oljan för uppvärmning, uppgick då till 442 terawattimmar, dvs. 442 miljarder kilowattimmar, om man räknar om all förbrukad energi till detta mått för elkraft. Oljan svarade för 316 terawattimmar, dvs. 70 %, och vattenkraften för 54 terawattimmar.

Under normalår ger vattenkraften 60 terawattimmar. Energikommissionen räknar med att vattenkraften fullt utbyggd – med de orörda älvarna sparade – kommer att ge 66 terawattimmar år 1990. Denna siffra – 66 terawattimmar – förekommer i alla de fyra alternativ som kommissionen utrett. Totalt för 1990 växlar energitillförseln i de fyra alternativen mellan 477 och 518 terawattimmar.

Om vi för enkelhetens skull förutsätter att 500 terawattimmar blir tillräckligt 1990, blir gapet mellan vattenkraften och den totala energitillförseln i runt tal 440 terawattimmar. Då har man i stort sett låst sig vid

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

nolltillväxt i förhållande till den aktuella energiförbrukningen. De som fyller detta väldiga gap med sol, vind och s. k. biomassa kommer att göra en bragd som bara motsvaras av det indiska reptricket.

Det indiska reptricket förekom som bekant för mycket länge sedan – på den tiden när det fanns magiska män i Indien och en svensk finansminister som lade fram en balanserad budget. Den magiske mannen kastade upp ett rep i luften, klättrade upp på repet och försvann i rymden.

Nu när de magiska männen dött ut i Indien har Sverige och några andra kapitalistiska länder drabbats av en variant av samma släkte. I rättvisans namn bör dock sägas att de tar god hjälp av oljan. I de två alternativ som energikommissionen räknat fram med kärnkraften avvecklad 1990 blir oljeberoendet i stort sett lika med det beroende vi nu har av importerad olja. De berömda förnyelsebara inhemska energikällorna får inte ens i det mest optimistiska alternativet mer än en marginell effekt i den totala energibudgeten.

De magiska männen kommer förmodligen att invända, att beroendet av importerad olja blir högt också för alternativ D. Man minskar oljeberoendet i detta alternativ med grovt räknat 25 %. Det beror på att energikommissionen av obegriplig anledning inte gett kärnkraften särskilt stort utrymme i detta alternativ heller. Eftersom en reaktor på 1 000 megawatt producerar omkring 6 terawattimmar per år, har kommissionen för detta alternativ tydligen räknat med högst 14 eller 15 reaktorer.

För vår del är vi fullständigt övertygade om att Sverige snabbt och effektivt måste utnyttja de unika möjligheter landet har att bli självförsörjande på energiområdet. Här finns sannolikt världens största urantillgångar, i alla händelser i förhållande till landets storlek. Här finns halvstatliga Asea-Atoms reaktorindustri. Här finns högkvalificerade industrier för tillverkning av turbiner och praktiskt taget allt annat som behövs för att konstruera kärnkraftverk, fjärrvärmeledningar osv. Här finns ett stort antal av världens främsta kärnfysiker och teknologer. Här finns tusentals högt kvalificerade byggnadsarbetare och andra yrkesarbetare, av vilka många nu går arbetslösa på grund av den borgerliga regeringens handlingsförlamning på energipolitikens område.

Det är f. ö. inte bara en fråga om handlingsförlamning. Den borgerliga regeringen har stoppat bygget av Forsmark 3, låter månad efter månad gå utan att den startklara reaktorn nr 3 i Ringhals får startas, håller på att äventyra Asea-Atoms existens och vill – som energiforskningspropositionen visar – rasera ett av världens främsta kärnforskningscentra, Atomenergi i Studsvik. Arbetarpartiet kommunisterna vänder sig med skärpa mot denna marsch tillbaka till lågenergismhället, som alla kroppsarbetare över 50 år känner av i sina ryggar och leder. Om den här politiken får fortsätta blir det en vetenskaplig, teknisk, industriell och social katastrof i Sverige – samtidigt som världen i övrigt, särskilt de socialistiska länderna men också Frankrike, England, Japan och andra länder, i snabb takt bygger ut sina kärnkraftsprogram, därför att man vet att oljan snart kommer att sina och under alla förhållanden kommer att bli orimligt dyr inom kanske bara ett eller två

decennier. Redan nu är kärnkraftverk i vilken del av världen som helst ekonomiskt mera fördelaktiga än de oljeeldade kraftverken. Det är f. ö. rena vansinnet att på ett par generationer elda upp en oersättlig naturtillgång, som det tagit miljoner år att skapa och som borde användas för bättre ändamål.

Det går inte att driva stålverk och massafabriker med väderkvarnar och solfångare. Det omskrivna vindkraftverket i Älvkarleby beräknas producera högst 150 000 kilowattimmar under ett normalår. Det skulle i bästa fall räcka till ett tjugofemtal enfamiljshus under förutsättning att de inte har elvärme. Sverige har över tre miljoner bostäder. Med väderkvarnar för alla dessa bostäder komma Sveriges karta att se ut som en ryamatta. Och var skall de placeras? Markåtgången beräknas bli mellan 15 000 och 22 500 kvadratmeter per aggregat. Som redan berörts har Lantbrukarnas riksförbunds lokalavdelning i Södra Åby i Skåne protesterat mot planerna på att sätta upp vindkraftsaggregat på deras marker.

Vi har ingenting emot att dessa s. k. alternativa energikällor utforskas. Men vi – liksom den överväldigande majoriteten av arbetarklassen i Sverige – vill inte att den framtida energiförsörjningen skall bygga på illusioner om mirakulösa upptäckter och att kärnkraften skall stoppas eller skrotas i förhoppning om att luftiga, aktuella projekt skall ge de 400 eller 500 terawattimmar som behövs för att enbart fylla det nuvarande behovet av energi.

Vi har också ett stort internationellt ansvar. Utvecklingsländernas folk kräver med all rätt att komma ur sitt liv i undernäring och misär. De kräver ett modernt arbetsliv, där maskinerna gör det tunga och farliga arbete som nu görs med primitiva redskap och ringa utbyte för ett omänskligt slit. De har samma behov av och samma rätt till energi som vi har. Vi har också ett internationellt ansvar i den meningen att vi aktivt måste delta i den världsomfattande kampanjen mot kapprustningen, framför allt på kärnvapenområdet.

SIPRI har i sin just utkomna årsbok för 1978 beräknat världens rustningskostnader till omkring 360 miljarder dollar, dvs. bortåt 2 000 miljarder svenska kronor. SIPRI uppskattar sprängkraften hos de kärnvapen som nu finns placerade runt om i världen till motsvarigheten av omkring en miljon Hiroshimabomber. "Om alla eller en nämnvärd del av dessa vapen kom till användning skulle konsekvenserna bli ofattbara", heter det i årsboken. "De flesta städer på norra halvklotet skulle förstöras på ett ögonblick, och huvudparten av deras invånare skulle dödas på fläcken."

Det är inte detta fruktansvärda hot som uppmärksamheten måste koncentreras, inte – som vissa lyckligtvis minskande grupper gör i Sverige – mot kärnkraftens fredliga utveckling. Det är dock ett faktum att ingen annan energikälla ens tillnärmelsevis varit så säker för personal och omgivning som kärnkraften. I världens kolgruvor omkommer i genomsnitt 1 500 arbetare varje år. USA:s kolgruvearbetare lade 1974 ner arbetet under fem dagar för att hylla minnet av de över 100 000 amerikanska gruvearbetare som sedan sekelskiftet omkommit i gruvorna eller dött av "svart lunga", en motsva-

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

righet till silikos.

Den första kärnkraftsreaktorn för industriell drift startade i Sovjetunionen 1954. Enbart i den s. k. västvärlden har man nu erfarenhet av civil kärnkraftsdrift under mer än ett tusen reaktorår. Hittills har inte en enda människa skadats, än mindre dödats, på grund av strålning eller utsläpp från denna verksamhet. En fullständig säkerhet kan naturligtvis inte garanteras i någon mänsklig verksamhet. Kärnkraftsexperterna har öppet och hederligt redovisat de problem och risker som finns. Men om all industriell verksamhet lytt under en tiondel så stränga regler som kärnkraftsdriften, skulle vår statistik över olycksfall i arbete, yrkessjukdomar och miljöförstöring ha haft oerhört låga kurvor i jämförelse med dem vi haft och alltjämt har.

Herr talman! Jag har polemiserat mot utskottsmajoritetens skrivningar och klämmas utan att punkt för punkt ange avsnitt eller sida.

Våra motioner ger en utförlig motivering till varför arbetarpartiet kommunisterna inte kan acceptera den bedrövliga parodi på energipolitik som den borgerliga regeringen står för. Vi har också utförligt visat hur ett rationellt program för energiförsörjning och energiforskning bör se ut. Men jag måste med ett par meningar beröra ett par märkliga avslagsyrkanden i näringsutskottets betänkanden.

Vi visade på ett lysande exempel på solenergins användning, Hietalas handelsträdgård i Övertorneå vid polcirkeln, och krävde att 30 miljoner skulle anslås för att bygga upp en experimentell handelsträdgårdsorganisation i Tornedalen efter denna modell. Utskottet avvisar yrkandet med hänvisning till att det är statens industriverks bord.

Vi krävde att riksdagen skulle uttala sig för ett svenskt forsknings- och utvecklingsprogram för att med hög prioritet få fram en vätgasdriven bil och vätgas i lätttransportabel och säker form. Utskottet hänvisar tillbaka till propositionen, där det släppt och vagt talas om vissa långsiktigt motiverade insatser rörande väte som drivmedel. Vi vågar inte lova 100 000 nya jobb, än mindre 400 000, men vi är övertygade om att en snabb satsning på det energiprogram vi lagt fram skulle ge jobb till tiotusentals byggnads- och verkstadsarbetare, tekniker och tjänstemän. Och vi är lika övertygade om att det skulle ha en mycket vidare effekt genom att stimulera sysselsättningen på andra områden och kraftigt förbättra många kommuners ekonomi. Dessutom skulle det som bieffekt bidra till att återupprätta Sveriges anseende i vetenskapliga och tekniska kretsar ute i världen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till våra krav i motion 477 att 1975 års beslut om 13 reaktorer bör fullföljas utan ytterligare dröjsmål, att alla leden i kärnbränslecykeln bör utvecklas inom landet och som statliga företag och att de multinationella oljebolagens svenska dotterföretag förstärkas.

I anknytning till näringsutskottets betänkande nr 68 yrkar jag avslag på propositionens hemställan att riksdagen godkänner de angivna riktlinjerna för forskning och utveckling inom energiområdet, bifall beträffande bidrag till en experimentell handelsträdgårdsorganisation i Tornedalen, bifall till kravet på ett svenskt forsknings- och utvecklingsprogram för en vätgasdriven bil och vätgas i lätttransportabel och säker form, bifall till stöd till forskning om

anrikning av uran samt metodutveckling och internationellt samarbete beträffande behandling och slutförvaring av högaktivt avfall, bifall till kravet på fortsatt utvecklingsarbete av värmereaktorer samt bifall till kravet på att anslaget Bidrag till verksamheten vid AB Atomenergi förs upp med begärda 48,7 milj. kr. men utan vidhängande "mer preciserade planeringsföresättningar".

Vi kommer vidare att rösta för den socialdemokratiska reservationen 1 och i andra hand även för reservationerna 2 och 3. Men beträffande den första reservationen gäller den kritik som jag framförde inledningsvis om isolering av byggnader. Beträffande den tredje reservationen kan vi inte godkänna förbehållet att något utvecklingsarbete i fråga om brytareaktorer inte bör förekomma.

Jag yrkar vidare bifall till vårt krav i motion 477 att riksdagen uttalar sig för att LKAB eller ett särskilt för detta ändamål bildat statligt bolag skyndsamt inleder exploateringen av den svenska alunskiffern för uran- och oljeutvinning, utvinning av vanadin, molybden, nickel, kobolt och andra värdefulla metaller samt konstgödselproduktion.

Om det mot förmodan inte skulle bli en majoritet för dessa båda yrkanden, kommer vi att stödja den socialdemokratiska reservationen beträffande forskningsverksamheten i Ranstad.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Till näringsutskottets betänkande nr 1977/78:70, som behandlar vissa naturgasfrågor samt frågan om stöd till prospektering efter olja och naturgas, har vi – tre centerpartister – fogat ett särskilt yttrande, i vilket vi ytterligare understrukt vikten av att en eventuell LNG-anläggning lokaliseras till sydöstra Sverige.

Yttrandet är föranlett av utskottets behandling av motion 1977/78:1645, som vi väckte under allmänna motionstiden i vintras, och jag vill bara med några ord komplettera vårt särskilda yttrande. För något år sedan presenterades det s. k. Kockumsprojektet, som innebär en satsning på naturgas i LNG-form, dvs. nedfryst till flytande form.

Tanken är smått genial. Varven skulle få möjligheter att bygga specialfartyg för LNG-transporter. Detta skulle alltså skapa sysselsättningsmöjligheter på varvsområdet som verkligen är högst önskvärda. Stålverken skulle få framställa plåt till varven och rör till utbyggnad av ett gasledningssystem från två LNG-stationer, en på västkusten och en på sydkusten, den senare i Karlshamn, som har sällsynt goda förutsättningar här för med en bra naturlig djuphamn och tillgång på bergrumsanläggningar, som kan användas för lagring av LNG. I de områden som får gasnätet skulle det dessutom bli en betydande expansion på anläggningssidan som skulle ge många sysselsättningsstillfällen.

Swedgas AB har fått arbeta vidare med de problem som sammanhänger

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

med vårt lands eventuella försörjning med naturgas. Man tycks prioritera en anslutning till det europeiska naturgasnätet. Det är tänkbart att detta är försvarbart, men man utesluter inte heller import av LNG. Man avser tydligen att förlägga en eventuell LNG-station till västkusten eller medverka till att en västtysk sådan kommer till stånd. Då skulle gasledningen från det europeiska naturgasnätet anslutas i Danmark och sedan sträckas längs västkusten och så småningom sammankopplas med ett eventuellt LNG-nät längre norrut vid västkusten.

Varför kommer naturgasledningen att dras längs västkusten? Jo, därför att underlaget med tätorter och energiförbrukande företag givetvis är bättre här. Men om vi nu också placerar en eventuell LNG-anläggning vid västkusten av samma skäl kommer vi att förstärka den snedvridning av näringslivet mellan västra och sydöstra Sverige som redan har medfört många negativa konsekvenser för de sydöstra delarna.

Ett deltagande i en LNG-terminal som planeras att byggas i Wilhemshaven anser jag mindre lämpligt, då ett sådant förfarande skulle medföra att vi väl får vara med om att betala kostnaderna men däremot inte skulle få några fördelar från sysselsättningsskapande synpunkt. Inte heller skulle det innebära något alternativ för energiförsörjningen.

Därför talar många rationella skäl för att en eventuell LNG-anläggning lokaliseras till en ort i sydöstra Sverige med goda naturliga förutsättningar härför, och det har jag tidigare redovisat att Karlshamn har. En terminal här vore dessutom strategiskt väl belägen som utgångspunkt för rörledningar till såväl Kristianstads som Kronobergs och Kalmar län. Det i Karlshamn belägna oljekraftverket kunde då försörjas med svavelfri gas i stället för den svavelhaltiga olja som tidigare använts. Detsamma gäller för det oljeeldade fjärrvärmeverket i Växjö. Även där skulle oljan kunna ersättas av svavelfri gas.

Det är ett känt faktum att de sydöstra delarna av landet har mycket starkt svavelnedfall som hotar att försura många av våra vackra och värdefulla insjöar. Även om en stor del av svavelnedsläppet kommer med vindar från Centraleuropa – mer än hälften beräknas göra det – får vi inte underlåta att vidta alla de åtgärder som är möjliga för att förbättra förhållandena i det här området. Även från miljösynpunkt har alltså förslaget stora fördelar. Sist men inte minst skulle en lokalisering till Karlshamn av en LNG-anläggning vara en regionalpolitisk satsning som skulle innebära en vitalisering av näringslivet i hela sydöstra Sverige, och vi skulle få en bättre balans mellan de västra och östra delarna av Sydsverige.

Problemen med sysselsättningen i dessa regioner är kända sedan tidigare. Inte minst i samband med besluten om utlokalisering av statliga verk, som fattades i början av 1970-talet, och det är verkligen att beklaga att dessa delar av landet kom att stå så gott som helt utanför denna utlokalisering.

Från regionalpolitisk synpunkt borde alltså en LNG-anläggning i sydöstra Sverige prioriteras.

Utskottet har som sin mening uttalat att det är naturligt att Karlshamn finns med som ett alternativ till lämplig lokalisering av en eventuell LNG-

anläggning. Det är naturligtvis positivt, och jag har därför, herr talman, inget yrkande utöver vad som yrkats av utskottets majoritet.

Låt mig sedan med några ord ta upp den fråga som Sten Svensson utvecklat och som gäller utskottets behandling av Ranstadsfrågan. Jag kan förstå att Sten Svensson har ett behov av att i utskottets skrivning lägga in något av vad han har framfört i sin motion. Men man kan ju i utskottets skrivning inte väva in mera än vad som finns i betänkandet.

Det står ju mycket tydligt i utskottsbetänkandet att utskottet "anser att forskning kan bedrivas i Ranstad utan koppling till en kommersiell produktion. Den i propositionen förutsatta inriktningen innebär inte några hinder för en forskning, utveckling och demonstration avseende utvinning ur de svenska alunskiffrarna."

Den forskningsverksamhet som skisseras i propositionen utesluter inte denna möjlighet. Jag tycker därför att det med all önskvärd tydlighet sagts ifrån att man följt propositionen, och man har ju också avstyrkt den motion som Sten Svensson väckt. Att sedan Sten Svensson och Arne Blomkvist vill försöka att i utskottets betänkande läsa in något därutöver må vara hänt. Men det går ju att läsa handlingen i fråga.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! I regeringens budgetproposition, som avlämnades i januari, aviserades en särskild proposition beträffande anslaget till Vattenfall, en i och för sig märklig åtgärd och ytterligare ett bevis på de uppenbara svårigheter som regeringen har när det gäller att nå enighet i de energipolitiska frågorna.

Anslagspropositionen kom i alla fall den 2 mars och har alltså nu behandlats av näringsutskottet. Den stora frågan för dem som arbetar i Forsmark har givetvis varit hur det skall bli med det fortsatta byggandet av block 3. Svaret som ges i propositionen 116 är dock i avvaktan på kommande energipolitiska beslut ett klart nej till ytterligare medelstilldelning. Däremot får man under hösten 1978 använda de ca 73 milj. kr. som beräknas återstå vid det nuvarande budgetårets slut.

I en motion som jag och några partikamrater väckte under den allmänna motionstiden föreslog vi att det tredje aggregatet i Forsmark snarast skulle få byggas färdigt. I en socialdemokratisk partimotion föreslås ytterligare 77 milj. kr. för utbyggnaden av Forsmark 3. Socialdemokraterna i näringsutskottet föreslår dessutom en utökning av borgensåtagandet för att man skall kunna klara det fortsatta byggandet.

Den borgerliga majoriteten i näringsutskottet har avstyrkt de socialdemokratiska motionerna. Inte ens moderaternas eller folkpartiets representanter i utskottet har vågat invända mot Olof Johansson förslag. Energiministern säger sig inte vara beredd att binda resurser i Forsmark 3-anläggningen i den takt som Vattenfall träffat överenskommelse om med leverantörerna.

Tills en samlad energipolitisk bedömning kan göras hösten 1978 bör därför inte medel ställas till förfogande för Forsmark 3-specifik komponenttillverkning utöver vad som är oundgängligen nödvändigt för att bevara handlings-

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

friheten.

Ja, så uttalade sig energiministern i propositionen i mars, men i ett frågesvar till Birgitta Dahl den 17 april sade han att energipropositionen med hårdaste möjliga tidtabell kommer först den 15 december. Det kan sägas vara ett klart besked, men när Olof Johansson sedan i svaret till Birgitta Dahl tillägger att regeringens ställningstagande kommer under perioden 1 september–15 december, och att däri naturligtvis också kan ligga ställningstagande till Forsmark 3, så är det lika oklart som vanligt när statsrådet Johansson uttalar sig i kärnkraftsfrågan.

I dagens debatt har Olof Johansson sagt att regeringen kommer att presentera ett energipolitiskt program för riksdagen under 1978. Anders Wijkman sade att beslut skulle kunna tas i slutet av detta år eller i början av nästa år.

Nu frågar sig de tusentals människor som är direkt berörda av utbyggnaden i Forsmark: Hur kommer det nu att bli? Hur länge räcker de 73 miljonerna? De tar väl slut efter några månader och sedan står man där utan pengar. Inga pengar varken till den egna personalen eller till entreprenörer och leverantörer. Inga pengar att betala räntor på de lån som upptagits. Skall man vänta på riksdagens ställningstagande till energipolitiken lär det väl dröja minst ett par tre månader in på 1979, och då måste, som jag ser det, hela verksamheten med Forsmark 3 avbrytas i slutet av 1978. Skall då Vattenfall tvingas avskeda bergsarbetarna för att kanske efter några månader försöka återanställa dem igen om beslutet angående F 3 blir positivt? Kan det kallas handlingsfrihet?

Det är ett yrkesskickligt och väl inarbetat arbetslag som bedriver arbetena för det tredje aggregatet. När jag i måndags besökte arbetsplatsen i Forsmark var i stort sett utsprängningen för block 3 färdig. Man var sysselsatt med tillhörande tunnelarbeten, ett arbete som tyvärr inte kan ske rationellt och ekonomiskt riktigt genom den anbefallda snigelfarten. Fick man t. ex. driva tunnelbygget i båda riktningarna samtidigt kunde man på ett bättre sätt utnyttja resurserna.

Men regeringen tycks inte bry sig om den ekonomiska sidan när det gäller energifrågorna.

Nu får den ena gruppen efter den andra lämna Forsmark – då de i stället kunnat överflyttas till arbetena med trean och därmed fått ett kontinuerligt byggande. Den uppsägningslista med nr 11 som jag fått ta del av är en dyster läsning.

Med början den 31 december har fram t. o. m. den 3 maj 255 byggnadsarbetare fått sluta. Den 12 maj gick ytterligare två man och den 17 maj elva. Den 28 maj är det fem som får tacka för det som varit och som man hoppats på skulle räcka ytterligare flera år. Den 2 juni får 30 sluta sin anställning, den 9 juni fyra, den 30 juni 26, den 7 juli 20, den 25 augusti 17 osv. fram till den 1 december då sammanlagt 404 anställda avskedats. Därtill kommer de som frivilligt valt att sluta på grund av det osäkra läget och bristande trygghet i jobbet. Dessutom har 20 tjänstemän friställts och lika många till får gå i oktober. Då har jag inte räknat med alla de som entreprenörer och

leverantörer tvingats säga upp på grund av de minskade arbetstillfällena i Forsmark. Och detta skall kallas att bevara handlingsfriheten!

Regeringen ställde i ett ögonblick av generositet 100 miljoner till förfogande till ersättningsarbeten för de som får sluta i Forsmark. Ja, fram till i dag har 10–15, jag säger 10–15, av de omkring 275 som hittills avskedats fått del av dessa ersättningsjobb. Det är bara några få av de objekt som utlovats som satts i gång, och efter vad jag inhämtat lär det dröja ytterligare ett bra tag ännu innan de övriga projekten kan tänkas komma i gång. Så var det med regeringens stolta räddningsaktion för de friställda i Forsmark.

Därmed är inte sagt att byggnadsobjekten inte är välkomna, men de kom försent och vid fel tidpunkt. Sedan var väl heller inte typen av jobb så särskilt lämpliga för Forsmarksarbetarna. Det vore därför värdefullt om beslutet om oljebergrummet i Hargshamn snabbt kunde komma. Vidare borde det offentliga byggandet i Uppsala intensifieras – det tror jag skulle vara en god hjälp för dem som slutar vid kärnkraftverksbygget och är hemmahörande i Uppsala kommun.

Under vecka 20, förra veckan alltså, fanns 245 byggnadsarbetare arbetslösa i Uppsala län, vilket är ett osedvanligt högt antal vid den här tidpunkten. Särskilt hög är arbetslösheten bland trä- och betongarbetare.

I Forsmark har omkring 300 av driftspersonalen anställts. Jag kunde vid mitt besök där konstatera att allt nu förefaller stå färdigt för bränslepåfyllning av den första reaktorn. Remisserna över ansökan om laddning har väl snart kommit in, och sedan borde det inte få dröja alltför länge innan regeringen fattar sitt beslut.

Jag hade tänkt fråga energiministern när beskedet om laddning av Forsmark 1 kan väntas och om en prövning av frågan kommer före eller efter sommaren, som Olof Johansson uttryckte sig i dagens debatt. Han sade att prövningen skulle komma antingen före eller efter sommaren. Jag skulle gärna vilja få en närmare precisering av tidpunkten, men någon försening i onödan får inte ske. Det är väl nu omkring ett år sedan Byggnads sektion i Östhammar skrev till statsministern och bad om besked om hur regeringen tänker sig utvecklingen vid Forsmark från trygghetssynpunkt och för att undvika felaktiga investeringar. Ännu har inte statsministern svarat. Det som har hänt är att man har dragit ned verksamheten till s. k. snigelfart. Ännu större indragningar tycks nu vara på gång, och kanske ett helt stopp kommer i brist på pengar, som jag tidigare sagt.

Olof Johansson är ofta ute i bygdegårdar hos centerorganisationer och pratar energifrågor. Det ligger i vad jag säger ingen kritik mot detta. Men arbetena vid Forsmark har nu pågått sedan 1971, och de har efter regerings-skiftet varit en av de största inrikespolitiska frågorna. Trots detta har de inte föranlett ett studiebesök av energiministern.

Man har i Forsmark länge väntat på landets energiminister för att av honom få höra hur det kommer att bli med jobben. Många arbetare har nu slutat, och snart finns det inte så många kvar att diskutera med. Olof Johansson har försummat den chansen trots upprepade inbjudningar. Det är nonchalant mot de anställda, mot alla dem som så länge oroats för sina jobb.

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

sina egna hem vid flyttning, sin ekonomi osv.

Jag hade tänkt att till sist få ställa några frågor till Olof Johansson. Jag har sökt honom den senaste timmen, men han har tydligen lämnat riksdagen för dagen. Då frågorna emellertid är synnerligen angelägna för alla dem som jobbar i Forsmark och för dem som redan fått sluta eller som kommer att avskedas samt för alla andra som berörs av kärnkraftsbygget i Forsmark, vill jag ändå ställa dem. De flesta av utskottsmajoritetens representanter har också lämnat debatten i kammaren – men det kanske också skulle vara svårt för dem att svara på mina frågor. Energiministern borde svara på frågorna i något lämpligt sammanhang och ge snabba och raka svar, förslagsvis då vid ett personligt besök i Forsmark.

Mina frågor, herr talman, är följande:

1. När kommer regeringens ställningstagande till färdigbyggandet av aggregat 3 i Forsmark?

2. Kan man räkna med ytterligare medel i slutet av året för att undvika ett totalt stopp innan riksdagen fattar ett nytt energipolitiskt beslut? Jag anser det angeläget att få veta vad som kommer att hända efter den 1 januari 1979 när de tillgängliga medlen tagit slut. Anslag måste beviljas, och man måste få vetskap om huruvida det är gott om tid, så att man kan planera.

3. När kommer regeringen att ge besked om laddning av Forsmark 1? Det är en viktig fråga för den anställda driftspersonalen. Jag är faktiskt rädd för att regeringen försöker hitta på några nya knep för att ytterligare skjuta på beslutet.

4. Det var på den här punkten som jag tänkt fråga Olof Johansson när han tänker besöka Forsmark. Det är faktiskt bråttom också, när nu den ena kontingenten arbetare efter den andra slutar.

5. Hur länge skall det dröja innan de övriga planerade ersättningsarbetena för de friställda forsmarksarbetarna kommer i gång? Det är ju betydelsefullt att få svar också på den frågan, särskilt för dem som har slutat så att de får veta om de kommer att få något annat arbete i stället.

6. Hur blir det med bergrummet i Hargshamn? Jag tror det är ett jobb som skulle passa just för dem som har avskedats uppe i Forsmark.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

I detta anförande instämde Birgitta Dahl (s) och Hans Alsén (s).

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! En väsentlig del av den energitekniska forskningen i vårt land bedrivs sedan ett 20-tal år tillbaka vid AB Atomenergis anläggningar i Studsvik. Den proposition om energiforskningen som vi nu behandlar berör därför också i hög grad Atomenergis verksamhet.

I anslutning till denna proposition har jag i en motion framfört vissa synpunkter på den fortsatta verksamheten i Studsvik. Det är några av de frågor jag tagit upp i den motionen som jag nu litet närmare vill kommentera.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att energiministern i propositionen framhåller att han nu anser tiden vara mogen att ange en delvis ny och utvidgad inriktning av bolagets verksamhet. Utöver forskning kring kärnenergin och kärntekniken kommer bolaget i fortsättningen att få forskningsuppgifter inom bränsle- och värmetekniken och då med inriktning på alternativa energikällor och den nya energitekniken – bl. a. i fråga om fjärrvärme och spillvärmeutnyttjning samt vidareutveckling av solfångare, solvärmesystem och andra möjligheter att utnyttja solenergi men också i fråga om förbrännings- och förgasningsteknik för olika inhemska energiråvaror.

Även om verksamheten vid AB Atomenergis anläggningar i Studsvik således kommer att få en delvis ny inriktning kommer den kärntekniska forskningsverksamhet som bedrivs vid anläggningen även i fortsättningen att vara av stor betydelse. I detta sammanhang kan jag, herr talman, inte undgå att beklaga den negativa hållning som energiministern intar i propositionen beträffande R2-reaktorn i Studsvik. Med så mycket större tillfredsställelse noterar jag att utskottet enhälligt gjort en klar markering beträffande R2-reaktors centrala betydelse för den fortsatta forskningsverksamheten genom att uttala:

”R2-reaktorn har utgjort och utgör en värdefull forskningsresurs såväl för den industriella forskningen och utvecklingen som för den grundläggande forskningen och forskarutbildningen i Sverige.” Utskottet förutsätter också att den aviserade utredningen om den fortsatta verksamheten vid R2-reaktorn ingående och förutsättningslöst skall analysera och belysa de olika konsekvenserna av alternativa handlingsvägar. Genom att utskottet uttalar denna uppfattning och genom att utskottet också föreslår att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna detta har de krav som vi från sörmländskt håll ställt i det här sammanhanget i en mycket väsentlig del tillmötesgått av utskottet. Och det hälsar jag med verklig tillfredsställelse.

Jag kan dock, herr talman, inte underlåta att framhålla vikten av att verksamheten vid R2-reaktorn får fortsätta. Det är nödvändigt dels för den fortsatta forskningsverksamheten, som jag redan framhållit, dels med hänsyn till sysselsättningsläget i södra Södermanland.

Av en utredning om R2-reaktorn som AB Atomenergi gjort framgår att om reaktorn läggs ner kommer staten visserligen att spara in de ca 25 miljoner som nu anslås till reaktorverksamheten, men samtidigt kommer avvecklingskostnaderna under ett antal år framåt att uppgå till 8–10 milj. kr. per år. Den ekonomiska vinsten blir således obetydlig. Men den allvarliga konsekvensen blir att ca 125 personer, som i dag är engagerade i forskningsverksamheten vid reaktorn, kommer att friställas. Men hänsyn till arbetsmarknadsläget är givetvis alla sådana här reduceringar synnerligen allvarliga. Jag hoppas därför att framtiden skall visa att forskningsverksamheten vid Studsvik även i fortsättningen kommer att vara i behov av den tillgång som R2-reaktorn i dag är.

Det finns, som jag också framhållit i min motion, ytterligare en orsak som

inte bör undanskymmas. Reaktorn är av avgörande betydelse för isotoptillverkningen. Även om den i dag inte omsätter mer än ca 2 miljoner per år, måste det såväl från beredskapssynpunkt som för en fortsatt utveckling vara angeläget att den här verksamheten i samverkan med Kabi Diagnostica AB kan fortsätta.

Herr talman! En annan betydelsefull del av verksamheten vid Studsvik är biblioteket. I propositionen framhålls att utbildningsministern anmält att han avser att lägga fram en proposition beträffande biblioteksfrågorna. Det finns i det här sammanhanget anledning att understryka att Studsviksbiblioteket är landets specialbibliotek för kärnvetenskap och kärnteknik. Litteraturbeståndet omfattar alla energislag såsom kemi, fysik, materialteknik m. m. Rapportinsamlingen vid biblioteket omfattar totalt ca 400 000 mikrofilmade rapporter och ca 100 000 i orginalformat. Varje år mottar biblioteket ca 35 000 nya rapporter som registreras, katalogiseras, insorteras och lånas ut. Här finns alltså en omfattande dokumentation som även i fortsättningen bör behållas och utvecklas. Biblioteket i Studsvik bör förbli det specialbibliotek på kärnteknikområdet som det har förutsättningar att vara.

Av de åtta olika punkter som jag tog upp i min motion vill jag ytterligare bara beröra en. Det gäller frågan om en central energimyndighet. I en motion, som jag väckte redan under den allmänna motionstiden i början av året, framhöll jag att vi saknar en central myndighet för energifrågorna.

Detta är en påtaglig brist. Energifrågorna är i dag uppdelade på en mängd institutioner, som med fördel skulle kunna samordnas inom en enda energimyndighet.

Med hänsyn till den vidgade roll för forskning och utveckling som Studsvik efter dagens beslut kommer att få, är det också naturligt att kravet reses att en eventuell kommande central energimyndighet lokaliseras i anslutning till Studsvik, dvs. inom Nyköpings kommun. Det finns rationella, arbetsmarknadsmässiga och andra förhållanden som talar för lämpligheten av en sådan åtgärd. Utskottet hänvisar i sin skrivning till energiministerns frågesvar här i riksdagen i början av mars månad i år. Av detta svar framgår att direktiv till en kommitté med uppdrag att se över myndighetsorganisationen på energiområdet håller på att utarbetas inom industridepartementet. Jag hälsar naturligtvis detta med tillfredsställelse och hyser alltså en god tillförsikt att vi så småningom skall kunna få en sådan här central energimyndighet. Jag utgår givetvis ifrån att staten då skall uppfylla sina åtaganden mot Nyköpings kommun, vilka uppstod i samband med beslutet om nedläggningen av flygfloattiljen F 11, dvs. att man redan från början tar upp möjligheterna och förutsättningarna för lokalisering av en sådan myndighet till Nyköpings kommun.

Herr talman! Med hänsyn till utskottets positiva behandling av mina motioner och de förutsättningar i övrigt som finns för en god fortsättning och en nödvändig utveckling av verksamheten vid AB Atomenergis anläggningar i Studsvik har jag för dagen inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Frågan om Ranstadverkets framtid har genom åren varit föremål för ideliga diskussioner och ett långvarigt utredande från olika myndigheters sida. De mycket kvalificerade forskarna och gruvpersonalen i Ranstad har alltsedan Ranstadverkets tillkomst på 1960-talet svävat i ovisshet om huruvida deras arbetsinsatser skulle komma att få ett bestående värde. Hot om nedläggning eller placering av anläggningen i "malpåse" har varit det som Ranstadpersonalen haft att leva med under alla dessa år.

Som vi framhållit i vår partimotion, som vi väckt med anledning av propositionen 1977/78:124 om lån för forskningsverksamhet i Ranstad, representerar den personal som finns i Ranstad en för vårt land unik kunskap om alunskiffern och om de tekniska förutsättningarna för att behandla den och ur den utvinna mineraler och andra värdefulla produkter.

Låt mig, herr talman, i detta sammanhang uttala min stora respekt och beundran för personalen vid Ranstadverket, som trots att den har haft många odds emot sig, ändå tålmodigt har jobbat vidare på ett projekt som den hela tiden har trott på. Jag vill också gärna med skärpa vända mig emot det misstänkliggörande och den kritik som från vissa miljögrupper och andra har riktats mot Ranstadpersonalen och de i Ranstadprojektet engagerade.

Dessa senare har understundom i den förenklade propagandan utmålats som något slags suspekta individer, som utan miljöhänsyn skulle vara ute efter att skövla västgötabergen. Jag hade, herr talman, inte väntat mig att få höra motsvarande uttalanden i den här frågan från riksdagens talarstol. Jag beklagar att Birgitta Hambræus tidigare förde ungefär samma resonemang – att bryta skiffer och uran skulle vara något slags suspekt verksamhet. Personalen i Ranstad har ett jobb att sköta. Den har skött detta jobb på ett utomordentligt bra sätt. Den har rätt att bli respekterad på samma sätt som andra som väl utför sitt värv här i samhället. Självfallet har den dessutom samma rätt som andra medborgare att värna om sin arbetsplats och sin sysselsättning utan att för den skall bli misstänkliggjord beroende på att Ranstad har hamnat i den politiska debattens centrum av andra skäl.

Herr talman! Jag har velat lå detta sagt, eftersom jag vet att den i Ranstadprojektet engagerade personalen ibland har känt sig illa berörd av den ofta snedvridna och våldsamt överdrivna debatten om Ranstad.

I likhet med vad vi har uttryckt i vår partimotion vill jag på det djupaste beklaga att det inte blev möjligt att åstadkomma någon saklig prövning av LKAB:s senaste ansökan om Mineralprojekt Ranstad. Det berodde på, som tidigare framhållits i den här debatten, att en majoritet i de berörda kommunernas beslutande församlingar valde att utnyttja den kommunala vetorätten och därigenom stoppa förslaget. Man gjorde detta trots att så gott som samtliga remissinstanser i övrigt hade tillstyrkt att LKAB skulle få bygga ut en anläggning för forskning och produktion innebärande brytning och bearbetning av ca 1 miljon ton alunskiffer per år under en tioårsperiod.

Det bör i sammanhanget påpekas att LKAB för en sådan brytningsvolym räknade med att produktionen skulle gå ekonomiskt ihop utan ytterligare tillskott av statsmedel för driften. Det bör vidare erinras om att Mineralpro-

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

jekt Ranstad syftade till en s. k. fullutvinningsprocess, som innebar att man skulle ta till vara alunskifferns samtliga värdefulla beståndsdelar, varav uranet utgör ca en tredjedel.

Detta skall ses mot bakgrund av det förslag som industriminister Åsling lägger fram i propositionen 124, där man är beredd att satsa 128 milj. kr. under en treårsperiod, vilket i huvudsak innebär att man rotar i de gamla slagghögarna där man tror sig kunna få reda på hur alunskifferns samtliga värdefulla beståndsdelar kan tillvaratas.

Jag kan för min del inte beteckna detta som annat än en västgötaclimax i dubbel bemärkelse. Men det avgörande för industriministern är väl att han inte riskerar att finna något uran i lakresterna. Uranet har ju redan tidigare tillvaratagits.

De alunskifferar som finns i Billingen, och även på andra platser i landet, utgöra en stor och mycket värdefull nationell råvarutillgång – en råvarutillgång som det finns all anledning att utveckla och tillvarata.

Flera av de remissinstanser, som yttrat sig i anledning av Mineralprojekt Ranstad, framhöll att alunskiffern är en av vårt lands största outnyttjade naturresurser.

Det bör vidare påpekas att flera av våra forskare och vetenskapsmän på energiområdet hävdar att alunskiffern i Billingen sammantaget innehåller lika mycket energi som de nu kända oljetillgångarna i Nordsjön. Att inte ta till vara något av denna naturresurs i en tid, då vi kan skönja stigande brist på energiråvaror i vår omvärld, måste betecknas som klart oansvarigt, samtidigt som vi lider brist på teknisk utveckling och framtidsytande industrisatsningar i vårt land.

Vi socialdemokrater – inte minst socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen i Skaraborgs län – finner det ytterst angeläget att ta till vara och hushålla med de tillgångar vi själva har.

Uran- och mineralresurserna i vårt land är enligt vår mening sådana tillgångar som vi är skyldiga att tillvarata inte minst med tanke på andra länders krav på oss att nyttja de resurser vi själva har och inte bara göra anspråk på att få tära på andras alltmer sinande tillgångar på energins och råvarornas område. Jag har i det här sammanhanget precis samma uppfattning som Rune Ångström tidigare gett uttryck för. Samtidigt som jag säger detta måste jag emellertid klart uttala att förutsättningarna för att så skall kunna ske är att det kan genomföras under allt tänkbart hänsynstagande till miljön.

Någon "skövling" av västgötabergens får det naturligtvis inte bli fråga om; någon sådan "skövling" är heller inte aktuell i det förslag till utveckling av Ranstadprojektet som presenteras från ansvarigt håll. Det bör i sammanhanget påpekas att de försök som redan pågått en tid och som gjorts av LKAB i samarbete bl. a. med hushållningssällskapet i Skaraborgs län klart visar på att man exempelvis kan få fram bättre jordbruksmark på Sydbillingen efter en återställning av dagbrotten än den man hade innan brytningen började.

I vår partimotion har vi pekat på det kompromissförslag som antogs av länsstyrelsen och landstinget i Skaraborgs län vid behandlingen av LKAB:s

ansökan beträffande Mineralprojekt Ranstad. Detta kompromissförslag kom till stånd efter ganska intensiva förhandlingar. Bakom förslaget stod socialdemokrater och moderater i länsstyrelse och landsting. Jag vill uttala min stora tillfredsställelse över att det på detta sätt blev möjligt att skapa en majoritet för en tillstyrkan av LKAB:s ansökan beträffande Mineralprojekt Ranstad, med viss begränsning av brytningsvolymen i initialskedet.

Detta kompromissförslag anser vi socialdemokrater bör bli föremål för en förnyad ansökan och på nytt prövas av beslutandeförsamlingarna i de berörda kommunerna. För dagen tvingas jag tyvärr konstatera att detta inte var möjligt att fullfölja här i riksdagen.

Här har presenterats olika tolkningar. Man kan vara välvillig åt olika håll, men för min del anser jag det säkrast att stödja den socialdemokratiska reservationen vid utskottets betänkande, vilket innebär bifall till den socialdemokratiska motionen 1818 av Olof Palme m. fl. och motionen 1859 av Sten Svensson m. fl.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag än en gång beklaga den olyckliga politiska låsning som blivit följden av Ranstadsdebatten hemma i Skaraborgs län.

Inför valrörelsen 1976 gick samtliga partier, utom det socialdemokratiska, ut i debatten om Ranstad och sade nej eller gav sken av att säga nej till en utvidgad brytning i Ranstad.

Detta gjorde man uppenbarligen för att det på kort sikt skulle vara ett fördelaktigt sätt att vinna röster i det förestående valet.

Vi socialdemokrater har aldrig försökt ge sken av att säga nej till Ranstad. Vi har hela tiden uttalat vår positiva inställning till utökad mineralutvinning i Ranstad, dock under förutsättning att de inre och yttre miljökraven kunde tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Vi för vår del anser att miljöfrågorna går att lösa. Detta visar bl. a. de rekultiverings- och återställningsförsök som jag tidigare talade om och som genomförts i samarbete med hushållnings-sällskapet i Skaraborg.

Dessutom är det så att mineralutvinningen i Ranstad är en fråga som berör inte bara Skaraborgs län. Den är av ett utomordentligt stort intresse för hela nationen. Vi skaraborgare måste därför visa solidaritet med hela landet i en fråga som har utomordentligt stor betydelse för vår framtida energiförsörjning. Vi har inte rätt att sätta oss på Billingen och säga: detta är vårt berg – här får ni inte bryta någon alunskiffer. Jag frågar mig vad som skulle ha hänt om man i Norrbotten och i Mellansverige satt sig på fjällen och på bergen och sagt: detta är våra områden – här får ni inte bryta någon malm. Eller vad skulle ha hänt om man satt sig efter älvstränderna och sagt: detta är våra älvar – här får ni inte bygga några kraftverk? Naturligtvis hade då vårt land fortfarande varit ett u-land då det gäller industriell utveckling.

Herr talman! Jag tycker att industriministerns proposition nr 124 inte får bli vägledande för riksdagens beslut i denna fråga. Jag yrkar alltså bifall till den socialdemokratiska reservation som fogats till näringsutskottets betänkande nr 69.

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad Paul Jansson nyss sade beträffande valrörelsen vill jag påpeka att man då diskuterade ett vida större projekt – det gällde projektet Ranstad 75 med en brytningsvolym av 6 miljoner ton. Det är riktigt att vi sade nej till det projektet, men det gjorde även socialdemokraterna. Det var först efter valet som det nya projektet, Mineralprojekt Ranstad, blev aktuellt. Jag vill för klarhetens skull göra den markeringen.

Det är inte relevant i sammanhanget att bedöma huruvida länsstyrelsens och landstingets yttrande har behandlats av näringsutskottet. Riksdagen har ju inte att ta ställning till vare sig Mineralprojekt Ranstad eller någonting annat. Det kan riksdagen inte göra sedan denna ansökan fallit på kommunernas veto. Inte heller i motionerna har det begärts att riksdagen skall ta ställning till detta. För egen del har jag hänvisat till detta yttrande som motiv för det konkreta krav som jag har ställt i motionen.

Förslaget i den s. k. landstingskompromissen får tas fram när en ny ansökan enligt 136 a § byggnadslagen kommer.

Som en sammanfattning av vad jag tidigare gett uttryck för i debatten vill jag säga att enligt min mening följande bör ske:

1. En bred kartläggning av alla uranförekomster i landet, alltså en intensifierad uranprospektering.
2. En vidgad handlingsfrihet för att kunna lokalisera kommersiell uranbrytning till områden i landet där det från miljösynpunkt och ekonomisk synpunkt är sakligt mest motiverat.
3. Ökad handlingsberedskap så att vi kan behärska teknik som i största möjliga utsträckning skyddar miljön.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket medveten om att man åstundar att komma till votering här i kväll om det är möjligt, och jag skall inte bli för långrandig. Vi skall inte dra upp en alltför omfattande debatt på länsbänken i dessa frågor.

Men det hade varit önskvärt, Sten Svensson, att vi här i riksdagen hade kunnat göra samma insats för Ranstadverkets framtid som vi lyckades göra i länsstyrelsen och landstinget. Att så inte blev fallet kan vi konstatera i dag, och det kan Sten Svensson och jag vara överens om. Förhoppningsvis kan denna debatt kanske ändå medföra att de borgerliga kommunerna i Skaraborgs län med tanke på dels sysselsättningen, dels energibehovet i hela landet visar större solidaritet i dessa frågor fortsättningsvis.

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! När en ny ansökan kommer och skall prövas enligt byggnadslagen finns det anledning att återkomma till det nämnda landstingsyttrandet. Det kan då utgöra ett värdefullt underlag för en sådan prövning.

Låt mig till sist slå fast att en exploatering av alunskiffer för kommersiellt ändamål i framtiden förutsätter som nämnts här en särskild prövning.

Lagstiftningen är så utformad att den lägger avgörandet på kommunerna. Den s. k. vetorätten skall kunna användas därest miljökraven inte kan uppfyllas.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! På den punkten är Sten Svensson och jag helt överens. Det är precis vad vi har sagt i vår partimotion, till vilken vi hänvisar i reservationen under yrkandet 2. Där sägs klart ut att skall en utökad brytning komma till stånd skall en ny prövning ske, varvid kommunerna skall få möjlighet att säga sin mening. Detta var vi överens om i länsstyrelsen och landstinget. Jag trodde att vi skulle kunna komma överens om det även i riksdagen, så att moderater och socialdemokrater kunde göra ett klart uttalande på den punkten. Tyvärr gick inte detta.

GUNNAR RICHARDSON (fp):

Herr talman! I den här talarstolen har under årens lopp talare efter talare framträtt och med alla upptänkliga skäl sökt övertyga kammarens ledamöter om att ett statligt ämbetsverk, en ny utbildningsanstalt eller något annat attraktivt objekt borde placeras i vederbörandes eget län. Det har vi från Skaraborgs län också gjort – dock utan nämnvärd framgång.

Den här gången tänker jag, herr talman, förklara att det är något som vi inte vill ha, nämligen en storbrytning av uran i Billingen-Ranstadsområdet. Detta är en av utgångspunkterna för den motion som Rune Ångström och jag väckte under den allmänna motionstiden i januari. Vi resonerade på följande sätt.

Vårt land är i dag i alltför hög grad beroende av oljeimport. Det innebär otrygghet och är en svår belastning i vårt handelsutbyte. Den omfattande oljeförbränningen har dessutom allvarliga miljöeffekter. Vi har nu sex kärnkraftverk i drift för rimligtvis åtskilliga år framöver. Det är inte bara möjligt utan också sannolikt att fler kommer att tas i drift. Oavsett hur ett kommande energipolitiskt beslut kommer att se ut, behöver vi uran under 1980-talet. Vi har stora fyndigheter av högvärdig uran i Sverige. Det finns vidare tecken som tyder på att såväl oljeproducenter som uranexportörer utomlands menar att vi inte skall tära enbart på de begränsade energiresurser som finns utomlands utan också utnyttja våra egna tillgångar. Detta är f. ö. ett resonemang som vi inte kan avvisa, om vi inte vill föra en fullständigt egoistisk politik.

Den naturliga och logiska slutsatsen av dessa premisser är denna. För att vi inte av ogynnsamma yttre omständigheter – äkta eller förtäckta hot – skall försättas i en tvångssituation vad gäller uranförsörjningen bör vi i tid planera för en eventuell brytning. Men denna brytning måste ske där den är minst olämplig från miljövärdssynpunkt. Billingen i Västergötland är det kanske känsligaste området i vårt land som skulle komma i fråga.

Av detta skäl måste vissa beredskapsåtgärder vidtas. Den forsknings- och utvecklingsverksamhet som inletts i Ranstad bör fortsättas. Det är inte minst viktigt att därvid söka utveckla metoder för iordningställande efter en

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

brytning.

Det är vidare viktigt att uranprospekteringen i landet fortsätter och inte reduceras i omfattning. Situationen är ju den, att det tar lång tid – kanske tio år eller mera – från det att en uranfyndighet upptäckts till dess att industriell brytning kan komma till stånd.

Vi har i vår motion dessutom yrkat, att den verksamhet i Pleutajokk i Norrbotten som påbörjats vad avser prospektering och provbrytning av uran återupptas i nödvändig omfattning.

Dessa tre delförslag hänger logiskt samman. De har ett långsiktigt syfte, nämligen att vår energiförsörjning planeras så, att vi inte hamnar i en besvärlig tvångssituation, att vi med andra ord skall kunna bevara vår handlingsfrihet. För mig som skaraborgare har det varit i högsta grad angeläget att söka medverka till att undanröja det hot mot en vacker och miljökänslig bygd som en kortsiktig energipolitik skulle kunna innebära.

Eftersom motionen rönt en positiv behandling i näringsutskottet och då jag vågar tro, att den i någon mån utgjort ett konstruktivt bidrag till ett klokt och – vilket är särskilt glädjande – enhälligt ställningstagande, kan jag inte annat än uttala min stora tillfredsställelse.

Jag har heller ingen anledning att förlänga debatten ytterligare så här i vår sessionens elfte timma. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Gunnar Richardson säger att han upplever det som mycket tillfredsställande att han har varit med om att avvärja hotet mot en vacker bygd. Därmed menar han väl att vi andra, som gärna skulle se en något utökad brytning i Ranstadsområdet, ett forskningsprojekt syftande till en meningsfull industriell utveckling, utgör ett hot mot bygden. Om det är så jag skall tolka Gunnar Richardsons uttalande, så är jag mycket besviken.

Vi har alla ett ansvar för miljön, men vi har också ett ansvar för sysselsättningen och för energin, och jag vill ställa en fråga till Gunnar Richardson: Om man nu, så som vi har hoppats på och som Sten Svensson och vi andra har jobbat för, kan åstadkomma en ny ansökan om ett projekt i Ranstad som liknar LKAB:s Mineralprojekt Ranstad men med en lägre brytningsvolym i initialskedet för att klara miljöfrågorna på ett vettigt sätt, kommer då Gunnar Richardson och folkpartiet i Skaraborgs län att gå emot en sådan ansökan?

GUNNAR RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns inget skäl för mig att här ge en blankofullmakt inför en eventuell ny ansökan som jag inte har sett. Det är mitt svar till Paul Jansson.

Sedan skulle jag också vilja säga vad beträffar anledningen till att jag inte vill vara med om att förstöra en vacker bygd, att jag inte vid varje tillfälle, såsom Paul Jansson tycks göra, söker polemik så att varje inlägg från

Skaraborgsbänken präglas av detta inbördes gräl, som har blivit en visa exempelvis bland vårt läns tidningsläsare.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det här skall inte bli något gräl, men vi bör få ett klarläggande som från politisk synpunkt är viktigt för länet.

Om det nu är så – jag upprepar detta – att vi får ett nytt projekt att pröva, som miljömässigt kan accepteras och vi samtidigt vet att vi behöver alla de arbetstillfällen vi kan få i Skaraborgs län, har då Gunnar Richardson och folkpartiet i Skaraborgs län för avsikt att avvisa en sådan ansökan?

GUNNAR RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att försöka ge svar på den frågan är ganska meningslöst. Det beror fullkomligt på vad man lägger in i begreppet "miljömässigt kan accepteras". Det är självklart av miljöskäl som vi inte har velat vara med om en stor brytning, men om det går att få till stånd en verksamhet som kan uppfattas som miljömässigt acceptabel, så finns det inga invändningar mot den.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Vårt parti säger som bekant ja till kärnkraftens fredliga utnyttjande. Kärnkraften använd för krigiska ändamål kan bli en förbannelse för allt levande, använd för fredliga ändamål kan den vara till skapande nytta för mänskligheten och för arbetarklassen.

Att säga nej till allt utnyttjande av kärnkraft därför att man kan göra atombomber av plutonium vore ungefär som att säga nej till allt utnyttjande av elektrisk energi därför att sådan kan utnyttjas i elektriska stolen.

I en rad länder, bl. a. i de socialistiska, förs inte den här upphetsade debatten om kärnkraftens fredliga utnyttjande. Där har kärnkraften använts för att frambringa energi i snart tre decennier. Kärnkraften betraktas som en naturlig komponent i det totala energiprogrammet.

I vårt land vann ju centern valet på en populistisk kampanj mot kärnkraften. Men centern är ett opportunistiskt parti, som redan har visat att de inte bryr sig om sina vallöften. De 400 000 uteblivna jobben utgör en bekräftelse på detta påstående. Endast en blint troende centerpartist kan på fullt allvar hävda att det inte finns något samband mellan energitillgång och sysselsättning.

Man blir inte tagen på allvar om man säger nej till olja, kol, kärnkraft och vidare vattenkraftsutbyggnad samtidigt som man lovar nya jobb och uppbyggnad av nya stora statliga basindustrier, som kommer att kräva mycket energi. Både centern och vpk har på olika sätt fastnat i denna rävsax; men det är inte vårt bekymmer. Vi vill ha en realistisk energipolitik, och en sådan finns skisserad i vår motion 477.

Det används ganska otroliga argument i den upphetsade debatten om kärnkraft. En satsning på kärnkraften påstås öka vårt utlandsberoende. Det är svårförståeligt. Vi har uran och vi har en utvecklad reaktorindustri och

teknologi. Uran finns i Norrbotten, i Jämtland, Västernorrland och i Syd- och Mellansverige. Däremot har vi ingen olja i vårt land. Knyter vi vårt land till denna energikälla, då löper vi risken av ett verkligt beroende, att hamna i oljefurstarnas, amerikanernas och det internationella oljekapitalets händer.

Uran finns i vårt eget land. Att utnyttja den energitillgången skapar jobb här hemma och frigör oss från utländskt oljeberoende. Det tycker jag måste vara en riktigare slutsats.

Det talas mycket om riskerna vid användning av kärnkraft, och kallt och nyktert måste vi kräva stora insatser för att bemästra de risker som kärnkraften innehåller. Detsamma måste göras med varje annan känd energiform. För ingen vill väl påstå att andra former av energiutvinning är riskfria. Tvärtom finns det starka bevis för motsatsen.

Thorbjörn Fäldin förklarade i ett tal den 1 december 1974, att den energi som går förlorad genom att driften i kärnkraftverken stoppas kan man ta igen genom ökad användning av kol.

Men jag undrar vad man skulle säga om 1 500 arbetare varje år omkom i kärnkraftsolyckor. Det sker inte, men vid kolbrytning omkommer varje år ca 1 500 kolgruvearbetare. Och då har man inte räknat in silikosskadorna.

Det kol som Fäldin talade om är ett ännu orenare bränsle än olja. Det innehåller större mängder obrännbara och miljöföroändrande komponenter. Kolet är naturföroändrande och människoföroändrande. Det är kalla fakta. Det måste dessutom importeras från andra länder, vilket gör att kol inte är någon energikälla som ökar vårt oberoende.

Och hur är det med oljan? Är den ofarlig? Svaret torde alla veta vid det här laget. Något mer miljöföroändrande än de oljekatastrofer som inträffat på senare tid får vi allt söka efter.

Ingen vet vad utsläppen från oljeeldade kraftverk, fjärrvärmeanläggningar m. m. innebär i form av cancerrisker, luftvägssjukdomar och dödsfall. Den heltäckande undersökningen finns inte, men vi vet att riskerna är betydande.

Snart har utsläppen från kol och olja slagit ihjäl alla sjöar i Syd- och Mellansverige. Förurningen är enorm. Ingen vet hur många dödsfall som utsläpp från kol och olja har på sitt samvete. Men inte kräver man förbud mot användningen av kol eller olja, trots att man bevisligen kan hänvisa till stora miljöskador, sjukdomar och dödsfall. Man kräver det som är riktigt och vettigt – att vårt oljeberoende skall minska, att vi skall vidta alla tänkbara åtgärder för att eliminera kända risker. Detsamma måste naturligtvis gälla kärnkraften. Jag vill understryka i den här debatten, att den stora faran med kärnkraft inte är den fredliga användningen utan användningen med krigiska syften. Vi har under lång tid, åtminstone fram till den senaste tiden, haft en stark opinionen mot kärnkraftens användning. Jag betvivlar inte ärligheten i denna opinion, men jag betvivlar förnuftet i den. Man kan också ibland fundera över vem som driver detta spel.

Man har lyckats leda en stark opinion på sidospår. Oljemonopolens företrädare har gnuggat händerna av tillfredsställelse, och atombombsstrategerna har med välbehag kunnat betrakta att opinionen i stor utsträckning har

riktats mot den fredliga användningen – inte mot den krigiska.

Enorma kärnvapenlager finns nu i skilda delar av vår jord. Det finns kärnvapen i sådan mängd och av sådan kapacitet att de kan förinta allt levande på vårt klot flera gånger om.

Vi vet vad det första världskriget kostade mänskligheten i död och förödelse. Det finns också statistik över det andra världskrigets fruktansvärda verkningar. Men ett tredje världskrig skulle få sådana dimensioner, att ingen vettig människa kan undgå att tänka på det perspektivet och känna rysningar efter ryggraden. Det skulle bli ett kärnvapnens helvete, vars verkningar skulle sträcka sig långt in i framtiden – om mänskligheten över huvud taget har någon framtid kvar.

Kärnkraftens verkliga fara, herr talman, ligger i dess krigiska – inte i dess fredliga – användning. Men en betydande opinion har tyvärr missat detta faktum. I stället har man försökt ge människorna en känsla av att varje kärnkraftverk är en laddad atombomb, som när som helst kan springa i luften, att domedagen hotar – inte på grund av faran för kärnvapenkrig utan därför att vi vill utvinna energi för fredliga syften.

Arbetarpartiet kommunisterna vill ha en realistisk energipolitik, där vi betraktar kärnkraften som en av flera olika komponenter. Vi vill minska vårt lands oljeberoende, vi är motståndare till en fortsatt utbyggnad av vattenkraften, vi vill att våra outhygda älvar skall bevaras, och vi är också för att man forskar efter nya energikällor och söker efter vägar för att spara energi.

Men kärnkraften är under överskådlig tid en realitet och en resurs att ta till vara. Den är en inhemsk tillgång i motsats till kol och olja.

Vi har en högt utvecklad teknologi på området, vi har en svensk reaktorindustri och vi har som sagt egna urantillgångar. Det vore dåraktigt att inte utnyttja allt detta för att trygga vårt lands energiförbrukning. Ett sådant utnyttjande ger dessutom jobb på hemmaplan, bl. a. i bygder som nu riktigt skriker efter sysselsättning.

I motion nr 477 framhåller vi att vårt land har unika möjligheter när det gäller kärnkraften. Sverige är ett av de fem eller sex länder i världen som inom sitt lands gränser kan utveckla hela kärnkraftscykeln, från uranbrytningen till avfallets deponering. Alla led i denna viktiga industri skulle kunna ligga i samhällets händer, men dit når man inte genom att utan eftertanke säga nej till all användning och utveckling av kärnkraften i vårt land.

Herr talman! De flesta tycks vara överens om att det måste vara vettigt att söka nedbringa vår oljeimport. Jag är övertygad om att det också råder en majoritet mot utbyggnaden av våra orörda älvar.

Men energi kommer vi att behöva även i fortsättningen, om vi inte skall falla för lockropen från den gröna högern, från nolltillväxtens förespråkare eller från dem som vill att vi skall återgå till det gamla energisnåla sättet att leva. Dit vill inte vi, och vi är övertygade om att dit vill inte heller vårt lands arbetarklass. Just därför är vi för kärnkraftens fredliga användning.

Det finns i vårt land enorma tillgångar som måste tas till vara. Förmodligen innehåller Sverige världens största uranfyndigheter. De brytvärda tillgång-

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

arna av alunskiffer – i Billingenområdet, dvs. Ranstad, i Skåne, på Öland, i Östergötland och i hela östra fjällområdet från Dalarna till Norrbotten – uppskattas till 50 miljarder ton.

Förutom uran innehåller den svenska alunskiffern över tio kolföreningar, som bl. a. kan användas till oljeproduktion och metanol. Där finns metaller som vanadin, molybden, nickel, kobolt plus en hel del annat.

Jag delar den uppfattning som framförs i reservationen till näringsutskottets betänkande 69 att propositionen när det gäller verksamheten i Ranstad är synnerligen oklar. Visserligen har nej-sägarna delvis tvingats till reträtt när utskottet nu säger ja till fortsatt uranprospektering, men målinriktningen är oklar. Vi har föreslagit ett statligt alunskifferbolag, som med kraft och energi kan ta itu med att utvinna de rikedomar som ännu slumrar.

Det finns all anledning att hålla fast vid denna inställning.

Vi har också i vår motion krävt exploatering av urantillgångarna i Pleutajokk i Arjeplogs kommun. Också på den punkten har de borgerliga bakåsträvarna tvingats till en viss reträtt. Det i propositionen föreslagna anslaget var avsett att finansiera s. k. objektprospektering efter andra mineraler än uran. Utskottet utgår nu från att dessa prospekteringsarbeten i möjligaste mån samordnas med fortsatt uranprospektering i området. Syftet bör vara att klarlägga omfattningen av fyndigheterna, sägs det. Vi registrerar detta som en tillnyktring och en framgång för vår motion och andra motioner i syfte att få i gång verksamhet i Pleutajokk. Vi har i vår motion betonat nödvändigheten av att gruvbrytning så snart som möjligt kommer till stånd – och vi menar allvar. Vi ägnar oss inte åt sådan politisk akrobatik som att föreslå gruvbrytning och i samma andetag säga att, för allt i världen, uranmalmen får inte användas.

Vi är övertygade om att uranmalmen behövs, och vi är övertygade om att Arjeplogs kommun behöver sysselsättning.

I samband med landstingsmöte i början på den här veckan vistades jag i Arjeplog. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att såväl kommunalmän som vanliga medborgare betraktar frågan om uranbrytning som kommunens stora chans att överleva.

Vi hävdar att uranfyndigheten i stor utsträckning redan är kartlagd och att det nu handlar om att så snart som möjligt få i gång gruvdrift.

Vi yrkar därför i anslutning till vår motion 1977/78:223 följande:

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:101 bil. 11 punkten 4 och motionen 1977/78:223 till *Lån för prospektering i Arjeplog* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisar ett investeringsanslag av 10 000 000 kr. och i anslutning härtill uttalar sig för uranbrytning i Pleutajokk.

Om kärnkraften kan mycket sägas, och mycket har redan sagts. Vi kommunister vill sätta in den i sitt naturliga sammanhang, som en del av ett realistiskt energiprogram.

Vi är självfallet bestämda i kravet att hela energisektorn skall överföras i samhällets ägo. Det går inte, säger vi, att rationellt hushålla med energi och det går inte att planmässigt bygga ut och styra produktionen av energi, så

länge viktiga sektorer ligger i de multinationella monopolens händer.

Vi har i det sammanhanget ett delyrkande, där vi föreslår att de multinationella oljebolagens svenska dotterföretag överförs i samhällets ägo. Det är ju som bekant skattesmitare av stora mått som på ett otillständigt sätt manipulerar inom energisektorn. Att ta itu med den saken är en gammal tanke, som bör ha sin plats i det energipolitiska resonemanget.

Linus Pauling, nobelpristagare i kemi och sedan också fredspristagare, skrev i sin klassiska lärobok Allmän kemi, utgiven av Almqvist & Wiksells 1952: "Den kontrollerade frigörelsen av kärnenergi ger löfte om en ny värld där människans verksamhet och vad hon uppnår inte begränsas av ett otillräckligt energiförråd."

I samma lärobok avslutade Linus Pauling kapitlet om radioaktivitet med följande ord: "Jag tror att man snart skall inse att upptäckten av det kontrollerade frigörandet av atomenergi är den största upptäckt som gjorts sedan urmänniskan fann sättet att framställa och behärska elden."

Min övertygelse är densamma, och jag ber att även få yrka bifall till motion 477.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Socialdemokraterna har ju under det gångna året lagt ner en betydande möda på att angripa regeringens energipolitik i allmänhet och centerpartiets i synnerhet. Det är väl inte mycket att säga om det. Det är deras uppgift som oppositionsparti att kritisera regeringen. Men den argumentation som socialdemokraterna har använt är så pass anmärkningsvärd på många punkter att den kan vara värd en del kommentarer. Här i slutskedet av debatten tänkte jag ta upp några av de vanligaste argumenten.

Ett påstående som förekommit flitigt i debatten och också stått att läsa i tidningar och andra sammanhang är att regeringen när det gäller energipolitiken skulle vara drabbad av handlingsförlamning eller, som man ibland valt att säga, beslutsångest. När man ser tillbaka på den aktivitet som utvecklats på energipolitikens område sedan regeringen tillträdde, framstår den typen av beskyllningar i all sin orimlighet. Det är lätt att konstatera att det nog aldrig i detta lands historia har tagits så många initiativ, utvecklats så stor aktivitet och fattats så många viktiga beslut på energipolitikens område som under 1977 och den hittillsvarande delen av 1978.

Jag skall inte ta upp kammarens tid med att räkna upp alla de propositioner som förelagts riksdagen på energipolitikens område och alla de beslut som vi haft anledning att fatta – och där vi just står i processen att fatta en del av dessa beslut. Jag vill bara peka på energikommissionens arbete, som innebär den första grundliga belysningen av den svenska energipolitiken i sin helhet. Jag vill peka på villkorslagen, som innebär att för första gången har säkerhetsaspekterna satts främst i kärnkraftspolitiken. Vi har fått en nyorientering av energiforskningen, bort från den ensidiga koncentration på kärnkraftsforskning som vi hade tidigare mot en satsning på energihushållning och alternativa energikällor. Samtidigt får energiforskningen i och med det beslut vi skall fatta i dag eller i morgon kraftigt utökade resurser.

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Likadant har resurserna för energihushållning i både bostäder och industri ökat mycket kraftigt, och villkoren för sådant stöd har desutom blivit mycket mera gynnsamma. I morgon kommer förmodligen riksdagen att få ta ställning till ett mycket omfattande investeringsprogram på det här området. Det är sannerligen inte fråga om någon handlingsförklaring på energipolitikens område; tvärtom är det fråga om hög aktivitet och handlingsförmåga, som står i bjärt kontrast mot den passivitet som kännetecknat 40 år av socialdemokratisk energipolitik.

Det andra huvudargumentet som socialdemokraterna ägnat sig åt är att det kostar för mycket pengar att inte omedelbart ta i drift de kärnkraftverk som i och för sig är färdiga. De beräkningar av hur mycket pengar det kostar, som socialdemokraterna framför bl. a. i en reservation till ett av de betänkanden vi nu skall behandla, är i och för sig minst sagt tvivelaktiga. Det har också utskottsmajoriteten redovisat.

Men det går inte att förneka att det kostar pengar. Anledningen vet vi – regeringen och riksdagen ställer numera det i och för sig självklara kravet att innan man får starta ett kärnkraftverk skall man kunna visa att man kan hantera det högaktiva avfall som bildas. Att ett sådant krav ställs borde vara så självklart för var och en att ingen skulle kunna ifrågasätta det. Men för socialdemokraterna är det tydligen inte ännu en naturlig sak att sätta säkerheten i högsätet.

Säkerhet kostar pengar. Det är någonting som vi accepterar i de flesta sammanhang. I detta samhälle lägger vi ned miljardbelopp på säkerhet av olika slag. Vi gör det när vi bygger våra vägar. Allt det vi satsar på miljövården är pengar som satsas för ökad säkerhet för människor och natur. Vi satsar årligen miljardbelopp på försvaret för att skapa säkerhet för den händelse världsläget skulle försämrast. Men på energipolitikens område anser socialdemokraterna tydligen att det är fel att satsa pengar på säkerhet – på något annat sätt kan man inte förklara den kritik som riktas mot regeringen för att man är beredd att acceptera att det kostar pengar att få säkerhet för kärnkraften.

Samtidigt som socialdemokraterna kritiserar oss för att vi inte sätter i gång kärnkraftverk kvickt nog, kritiserar de oss också för att vi inte avvecklar kärnkraften kvickt nog. De talar om svikna vallöften. Men när de formar den kritiken mot centerpartiet glömmar de två viktiga fakta.

Det ena faktumet är att en förutsättning för att genomföra någonting i ett land med parlamentarisk demokrati är att man kan få en riksdagsmajoritet för det. Det gäller för oss lika väl som för socialdemokraterna att skall man genomföra vallöften måste man också få riksdagens majoritet bakom dem. Att man inte omedelbart får det för alla de krav som man ställer innebär inte att man går ifrån de målsättningar som man ställer upp för sin politik.

Det andra viktiga faktum som man glömmar bort är att detta att omforma den svenska energipolitiken är en reform av mycket stora mått, och det är en väl etablerad tradition i vårt land att man inte genomför stora reformer över en natt utan förbereder dem genom grundligt utredningsarbete. Det är precis vad vi gör på energipolitikens område genom energikommissionens arbete.

som förbereder det energibeslut vi skall fatta här i vinter. När socialdemokraterna förebrår centern för att vi inte krävt en omedelbar avveckling av kärnkraften, så förebrår de oss för att vi tar de här frågorna på allvar och anser att de – liksom alla andra frågor – skall beredas grundligt innan man tar ställning.

Man kan också konstatera att de argument som framförs i debatten för en fortsatt kärnkraftsutbyggnad har visat en väldig tendens att glida vartefter tiden gått.

När 1975 års energibeslut fattades motiverades en utbyggnad av kärnkraften med att vi skulle få en mycket kraftig ökning av elanvändningen här i landet, 6 % per år. När vi pekade på de stora möjligheter som fanns och finns att hushålla med energi på olika områden sade man att de energibesparingar vi föreslog inte skulle spara olja; det talades om att vi blandade ihop äpplen och päron.

Numera kan vi konstatera att det ökade elbehov som 1975 anfördes som ett motiv för en kärnkraftsutbyggnad förmodligen inte kommer att föreligga. Då talar man inte längre om att det är elbehovet man skall tillfredsställa. Nu är det oljeberoendet som skall minska. Numera är det godtagbart att blanda ihop äpplen och päron.

När man försöker utmåla kärnkraften som ett sätt att lösa oljeberoendet kan det inte vara 1975 års kärnkraftsprogram man tänker på. Den omfattning som detta program har innebär nämligen ett mycket litet bidrag till en minskning av det svenska oljeberoendet. För att kunna minska oljebehovet i Sverige fordras det insatser av en helt annan storleksordning. Dessa insatser kan man också göra, framför allt på energihushållningens område.

Ekonomin anfördes som ett annat starkt argument som satsning på kärnkraften. Nu när man runt om i världen alltmer börjat tvivla på kärnkraftens lönsamhet, talar man inte så mycket om ekonomi längre. Nu är det i stället viktigt att rädda den svenska kärnkraftsindustrin, exempelvis att rädda AB Asea-Atoms framtid. Men när det gäller Asea-Atom är det uppenbart att det kärnkraftsprogram som har diskuterats i Sverige inte räcker för att göra ett sådant företag lönsamt. Skall Asea-Atom ha någon framtid krävs det en omfattande export av kärnreaktorer. Men jag vill hävda att med den linje som Sverige av tradition driver på nedrustningsområdet, framför allt för att hindra spridning av kärnvapenteknologi i världen, vore det olyckligt om export av kärnreaktorer blev ett väsentligt inslag i vår ekonomi. Detsamma gäller naturligtvis i minst lika hög grad om export av uran skulle bli ett viktigt inslag i vår ekonomi.

Vidare hävdar man, som Lennart Pettersson har gjort här tidigare i debatten, att det inte finns några alternativ, i varje fall inte på kort sikt, och pekar på att det naturligtvis kommer att ta lång tid att utveckla de nya energikällorna. Det är riktigt att det kommer att ta sin tid att utveckla de nya energikällorna, men det hindrar inte, att om vi vill ha en tryggad energiförsörjning i framtiden, måste vi utveckla de kontinuerliga energikällorna. Kärnkraften är ju inte mycket mera långlivad än oljan. Även kärnkraften är beroende av en råvara som bara finns i begränsad omfattning i världen.

Nr 153

**Torsdagen den
25 maj 1978**

*Energiforskning,
m. m.*

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Låt mig slutligen konstatera, herr talman, att kärnkraftsbeslutet 1975 byggde på en slentrianmässig tro på en ständigt ökande förbrukning som måste tillfredsställas till varje pris. Debatten om kärnkraftens framtid har dock lett till att denna oreserverade tro på den ständigt ökande och oundvikliga resursförbrukningen alltmer kommit att ifrågasättas. Man har börjat inse att hänsynen till miljön, till människornas hälsa och de kommande generationerna är viktigare än den ständiga tillväxten. På det sättet har energidebatten blivit en väckarklocka, men nu gäller det att vidga den debatten till att omfatta vår resursanvändning i dess helhet. Energiråvarorna är inte de enda som hotar att sina på sikt. Energiproduktionen är inte den enda som skapar hälso- och miljörisker. Vi måste därför börja diskutera all råvaruanvändning och all produktion med samma allvar som vi nu diskuterar energifrågorna.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! I mitt anförande vill jag ta upp frågan om fortsatt verksamhet vid Ranstadsverket, som behandlas i ett av utskottsbetänkandena.

Ingen i kammaren torde på så nära håll som jag ha följt utvecklingen inom detta företag. I mitten av 1950-talet var det fråga om prospektering efter uran i Häggum. Så småningom, efter en viss tveksamhet från statsmakternas sida, ledde det fram till ett beslut om byggande av Ranstadsverket.

Man blev snart medveten om att skiffrarna var för fattiga för att ge ett ekonomiskt godtagbart resultat med den omfattning av brytningen som det då rörde sig om. Därför fortsatte en specifik uranprospektering också på andra håll i landet. Den lades dock ganska snart ned. Med anledning av den debatt som har förts här i dag är det intressant att konstatera att det tidigare varit både uppgång och nedgång beträffande såväl beslut om uranletning som uranproduktion.

Det byggda Ranstadsverket kom aldrig att köras i full drift, och den produktion som var upptagen avvecklades helt och hållet.

I samband med 1975 års energipolitiska beslut gav riksdagsmajoriteten "Lån till projektering av Ranstadsverket". Målsättningen var då att förse det svenska kärnkraftsprogrammet med uran från anläggningen. För att täcka detta behov erfordrades 1 300 ton uran och en brytning av ca 6 miljoner ton skiffer per år – ett behov som fortfarande kvarstår för dem som hävdar att 1975 års beslut skall fullföljas. Läger man därtill det ökade behov av uran som uppstår om inte det utbrända bränslet skall upparbetas ökar behovet med ca 500 ton per år.

LKAB lade som en följd av uppdraget fram en lokaliseringsansökan enligt byggnadslagen 136 a §. Till följd av remisskritik återtogs ansökan i samförstånd mellan den dåvarande regeringen och företaget. Lokaliseringsansökan återkom 1976 och har varit föremål för den fullständiga beslutsomgång som hör till en sådan ansökan.

I den senaste ansökan benämnd Mineralprojekt Ranstad hade omfattningen av exploateringen begränsats till en produktion av 200 ton uran per år, för vilken erfordrades brytning av en miljon ton skiffer.

Vad hände då mellan 1970 och 1975 års ansökningar? Jo, inriktningen på verksamheten vid Ranstadsverket förändrades. Man började mer tala om den potentiella möjligheten att bli självförsörjande med vissa värdefulla mineraler ur de svenska skifferarna, och även organiska ämnen togs upp. Brytningsområdet i det senaste projektet begränsades, och i ansökan sades att brytningen endast kunde bedömas på tio års sikt, medan man 1975 kunde bedöma 25 år. Genom begränsningen kunde man också eliminera en del markanvändningskonflikter i det korta perspektivet.

Herr talman! Jag har velat ge denna bakgrund till det beslut vi står inför i dag, därför att i utskottsbetänkandet redovisas utförligt yttrandet från länsstyrelsen i Skaraborgs län – ett yttrande som tagits med så knapp majoritet som är möjlig att åstadkomma. Däremot har inte, vilket jag tycker borde varit naturligare, någon redovisning skett av kommunernas ställningstagande, vilket är avgörande för frågan.

Skövde kommunfullmäktige, som jag själv tillhör, anförde att storleken av kommande produktion inte kunde klargöras. Inga markområden hade angivits för fortsatt brytning efter tioårsperioden, och kommunens planering måste omfatta längre tidsperiod än tio år.

Här ligger en central bit i en eventuell framtida exploatering, nämligen att det talas om vilka potentiella möjligheter som finns i Växjöskifferarna och den avgränsning i projektet som då sker till år och som enligt reservationen vid utskottsbetänkandet på denna punkt är än mer begränsad, när vi vet att man behöver bryta ca 8,5 miljoner ton skiffer per år för att förse det svenska programmet med uran om en upparbetning sker.

Kommunen har också pekat på att lakrestdeponeringen är oklar när det gäller möjligheten att bemästra vittring bl. a. Det fanns inga bevis för att grundvattnet kunde skyddas från föroreningar. Genomförandet av projektet skulle medföra negativ påverkan på miljön i området genom utsläpp till luft, mark och vatten och genom bullerstörningar. Projektet skulle också komma i konflikt med såväl natur, kultur och fornminnesvård som det rörliga friluftslivet.

Kommunfullmäktiges bedömning av ansökan med bakgrundsmaterial resulterade i att ett projekt för forskningsarbete utan produktion och med minimal alunskifferbrytning bäst skulle tillgodose allmänna och kommunala intressen.

Sysselsättnings- och kommunalekonomiska fördelar var inte av den omfattningen att enbart de kunde utgöra skäl för tillstyrkan. Kommunfullmäktige avstyrkte alltså ansökan enligt 136 a §.

Det har i debatten här i dag hävdats att ansökan inte varit föremål för en saklig prövning enligt gällande lagstiftning. Jag undrar vad detta var för sorts prövning, om det inte var en saklig prövning enligt de regler som gäller.

Industriministern har i sin proposition tagit fasta på vad kommunerna ansett och inte vad länsstyrelsen yttrat, vilket är helt följdriktigt, eftersom länsstyrelsen inte konkret angivit vad yttrandet innebar eller om projektet skulle ha föranlett en ny lokaliseringsansökan. Socialdemokraterna har i dag verifierat att deras reservation innebär en prövning enligt 136 a §.

Propositionen innebär inte någon fortsatt uranbrytning utan verksamheten är inriktad på utredning av skiffrarnas innehåll av energiråvara och andra ämnen. Utskottet har inte ändrat på detta innehåll i propositionen. Därför förs i dag en diskussion mellan två ståndpunkter: den gäller dels frågan om uranprospektering i framtiden, vilket är en sak, dels frågan om skiffrarnas behandling på sikt, vilket är en annan sak. Jag tycker att det hade varit lättare att föra den diskussionen, om utskottet hade skilt de båda frågorna åt.

I propositionen har också konstaterats att tekniken för utvinning av uran är färdigutvecklad. De svenska skiffrarna kommer alltså att förutsättningslöst undersökas utan något ställningstagande till framtida exploatering. De ansökningar som gjorts samt debatten i dag har ju varit inriktade på en exploatering av skiffen i framtiden. Vissa ställningstaganden finns emellertid i propositionen som är värda att notera. Jag skall nämna några.

Industriministern säger att en förutsättning för framtida kommersiellt utnyttjande av skiffen är att miljöproblemen kan lösas. Detta tycker jag är tillfredsställande att konstatera. Han säger också att det är väsentligt när det gäller miljökonsekvenserna att man undersöker restprodukterna för att ta reda på hur man skall kunna eliminera riskerna för restprodukternas vittring och därmed följande risker för föroreningar av grundvattnet. Men det är inte bara i fråga om den delen som forskning skall bedrivas i detta sammanhang utan också beträffande rekultiveringen av restprodukterna. I debatten i dag har återopats den rekultiveringsverksamhet som försiggår vid Ranstadsverket. Jag vill inte påstå att den är ett prov utan värde, men den är ett prov som i det här sammanhanget inte bevisar att rekultiveringsverksamhetens problem har kunnat lösas. Förutsättningarna för att man skall kunna bevisa detta är att verksamheten sker på lakrester. Detta måste vara en verksamhet som man tar upp i och med det här beslutet.

Industriministern säger också att det inte krävs att produktionen är anpassad till en kommersiell utvinning. Om man inte kan motverka miljöförstöring kan brytningen inte motiveras med snabbare forskning. Här kommer mycket av det som har diskuterats i dag in i bilden. Jag finner det väsentligt att någon skifferbrytning inte startas med undantag av den brytning som erfordras för den rena forsknings- och utvecklingsverksamheten förrän en fullutvinningsprocess har hunnit utvecklas. Detta stämmer också väl med vad kommunerna har uttalat i sina yttranden.

Det är också klarlagt att det inte innebär något ställningstagande till frågan om en eventuell framtida utvinning av alunskiffer vid Ranstadsverket. Anläggningarna skall även utnyttjas inom energiforskningsprogrammet, och en plan för forskningsarbetet kommer att lämnas in. Regeringen kommer väl sedan i sedvanlig ordning i samband med utanordnandet av de pengar som vi i dag eller i morgon kommer att besluta anslå att studera det program som Ranstadsverket kommer att lämna in.

Utskottet har följt propositionen också i denna del. Även en del andra saker som är väsentliga har klarats ut, såsom att en framtida exploatering av alunskiffer, oavsett var den i praktiken äger rum, torde förutsätta en prövning enligt 136 a §. Det konstateras också att man inte har funnit anledning att

tillstyrka de motioner som har väckts, utan utskottet anvisar ett investeringsanslag och ger som sin mening till känna vad utskottet anfört med anledning av propositionen samt föreslår riksdagen att avslå motionerna.

Låt mig, herr talman, sluta med något som man kanske bör betona inför kammaren med anledning av den diskussion som har förts.

När Ranstadsverket presenteras i massmedia och diskuteras här i kammaren är det som om det vore en punkt på kartan och som om förekomsten av mineral vore lokaliserad som en traditionell gruva. Den stora fyndigheten ligger i Ranstad söder om Skövde, sade Rune Ångström. Jag vill bara påpeka att skiffern i de centrala delarna av Västergötland är utbredd under hela Billingen och övriga västgötaberget samt hela Falbygden. För att förse det svenska kärnkraftsprogrammet enligt 1975 års beslut krävs brytning av ca 1,5 kvadratkilometer per år, beroende på om upparbetning skall ske eller inte. Det bör man ha med i bilden när man talar om att Billingen innehåller samma värden som Nordsjöns olja. Var och en kan gå till sin karta och se vilket område som berörs. Från Timmersdala i norr bildar det en triangel med basen mellan Floby och Vartofta i söder. Hanteringen av skiffermassorna i det här fallet skulle bli enorm. Personligen tror jag att man aldrig kan lösa miljöproblemen i detta område.

Det viktigaste konstaterandet jag vill göra efter dagens debatt med anledning av det förslag som vi behandlar är därför att man skall klara av miljöfrågorna först, innan man startar en sådan här verksamhet, även om det är fråga om – som det sades här förut – att starta i begränsad omfattning. Målinriktningen är dock klar från dem som vill ha en exploatering.

Det andra konstaterandet jag vill göra är att kommunerna har avgörandet även i framtiden.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Bengt Kindbom är vanligtvis en mycket saklig person vid sina framträdanden, och han har här redovisat den mycket knappa majoritet med vilken man fattade beslutet om tillstyrkan på länsplanet. Han undvek emellertid att redovisa hur det förhöll sig med majoriteten i landstinget. Där var det inte någon knapp majoritet. Landstinget i Skaraborgs län tillstyrkte Mineralprojekt Ranstad med 38 röster mot 23. Detta anser jag inte vara någon knapp majoritet, Bengt Kindbom, utan en ganska betryggande majoritet. Det var exakt samma yttrande som länsstyrelsen hade antagit.

Sedan bara en fråga till Bengt Kindbom. Han talar om kartan över Falbygden och gör gällande att man skulle bryta allt vad som finns av skiffer för att tillgodose ett visst kärnkraftsprogram. Vad vi här i dag har diskuterat och vad vi varit överens om i länet är att man skall ta ut så pass mycket skiffer att vi kan klara fullutvinningsprocessen och ta till vara samtliga värdefulla beståndsdelar i alunskiffern, varav uranet är en tredjedel. Jag upprepar detta. Jag har fortfarande svårt att förstå, men det kanske Bengt Kindbom kan klara ut, hur man skall kunna komma fram till en fullutvinningsprocess om man inte får bryta skiffer. Bengt Kindbom säger att man inte skall bryta någon skiffer i Billingen förrän man har klarat fullutvinningsprocessen. Tror Bengt

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Kindbom verkligen att man kan klara fullutvinningsprocessen enbart genom att använda de gamla avfallshögarna? Detta kan jag inte förstå, men Bengt Kindbom har kanske en förklaring.

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag lovar att jag inte nämnvärt skall förlänga den här debatten. Jag kände emellertid ett behov av att gå upp och bemöta Bengt Kindbom. Han går till angrepp mot de länsbor – bl. a. ansvariga tjänstemän på länsstyrelsen – som arbetat med denna fråga och som verkligen gjort det seriöst. De har sagt ifrån att projektet ur miljöskyddssynpunkt kan accepteras med angivna villkor. Beträffande deponeringen av filterrester och slam betonar de att ytterligare utredningar behövs, innan slutlig ställning kan tas till frågan om vilken teknik som är acceptabel. Dessa utredningar bör utföras så, att man tillgodogör sig erfarenheter som efter hand kan vinnas genom praktisk tillämpning av olika metoder för deponering, understryker tjänstemännen.

Jag har haft förmånen att på nära håll följa deras arbete, och jag vet vilket ansvar de känner för sina uppgifter. Jag och övriga länsbor som varit med och fattat beslut i denna fråga har kunnat konstatera att besluten sannerligen inte har varit byggda på ett svagt underlag. Det har varit precis tvärtom.

Jag vill också erinra om att de tyngsta remissinstanser, dvs. sakkunskaper på området, har ställt sig bakom detta projekt.

Herr talman! Jag tycker att det är väl starkt att från denna talarstol försöka göra gällande att de som har dragit andra slutsatser av detta material än vad Bengt Kindbom har gjort inte känner samma ansvar som han.

BENGT KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar för komplimangen från Paul Jansson. Jag bara noterar att jag i mitt anförande inte nämnde landstinget. Jag hänvisade till att utskottet utförligt refererat frågans behandling i länsstyrelsen, och det var där jag sade att det var knappaste möjliga majoritet. Jag kan verifiera riktigheten av Paul Janssons påpekande angående majoritetsförhållandet i landstinget.

Jag har heller aldrig sagt att Paul Jansson hävdade att hela detta område skall brytas. Jag har bara berättat om fyndighetens lokalisering och sagt att det rör sig om brytningar av denna storleksordning och med denna geografiska utbredning.

Jag har citerat ur propositionen och utskottsbetänkandet när det gäller frågan om hanteringen av restprodukten och även när det gäller frågan om brytningen. Då säger Paul Jansson att det inte går att komma fram till någonting, om man inte får bryta i större skala. Min fråga till Paul Jansson blir då: Hur har man kunnat komma fram till de förslag som nu föreligger, då det hittills inte förekommit brytning i någon större skala?

Arne Blomkvist tolkade mitt anförande som ett angrepp på länsstyrelsetjänstemännen. Hur han även med sämsta tänkbara tolkning av vad jag sagt kan få det till detta förstår jag inte. Det har nämligen, Arne Blomkvist, i denna

kammare i dag sagts att man kan åstadkomma bättre åkermark än den som finns f. n. Då har jag sagt att de försök som har bedrivits inte är prov utan värde, men det är prov som ännu inte bevisar någonting, och provytorna är inte upplagda på skifferrest. I lokaliseringsansökan hade det ändå framhållits att det var så man skulle gå till väga – att man skulle lägga ut ytorna på skifferrest.

Vi kan ta en diskussion om vilka remissinstanser som är tyngst. Min fråga är då: Skall vi ha 136 a-prövning eller inte? Väljer man ut vilka av remissinstanserna som avger de avgörande yttrandena skall vi ha en prövning enligt 136 a §, annars inte.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är bra att Bengt Kindbom nu bekräftar det majoritetsförhållande i landstinget som jag hänvisade till. Nu säger han att han inte nämnde detta i sitt inledningsanförande. Jag förstår att han inte gjorde det. Det är siffror som inte riktigt passade i sammanhanget. Därför undvek han att nämna med vilken röstövertikt beslutet fattades i landstinget.

Men jag upprepar: Landstinget antog exakt det yttrande som länsstyrelsen tidigare hade antagit, visserligen med knappare majoritet. Det visar, Bengt Kindbom, att det hände någonting på det här området mellan den tidpunkt då länsstyrelsen tog sitt yttrande och den tidpunkt då landstinget tog sitt. Därav kan man utläsa att det glädjande nog pågår en svängning i ställningstagandena i det här sammanhanget.

Jag noterar också att Bengt Kindbom var så pass ärlig att han medgav att jag inte hade dragit in frågan om den enormt stora brytningen i debatten. Jag har noterat vad forskare och vetenskapsmän konstaterat, nämligen att Billingenskiifrarna har samma energivärde som nu kända oljetillgångar i Nordsjön. Därmed har jag inte sagt att alla dessa skiffrar skall brytas! Vad jag sade i mitt inledningsanförande här i kammaren var att jag ansåg det vara ansvarslost att inte ta till vara något av dessa tillgångar, och det hävdar jag alltså.

När det gäller vetorätten, som här tas upp, är det helt klart att vi inte kommer att vika från den linje vi har följt. Det har vi deklarerat både här i riksdagen och hemma på länsplanet: Skall det ske någon utökning av verksamheten i Ranstad skall frågan på nytt prövas av kommunerna enligt 136 a §.

BENGT KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande tog jag upp frågan om länsstyrelsens yttrande därför att utskottet i sin recit har gjort ett mycket utförligt referat av det. Jag sade också att den väsentligaste beslutsinstansen är kommunerna, och jag hävdar fortfarande att det är så. Landstingets yttrande – även om det är samstämmigt – har man inte återopat på samma sätt.

Jag vill, Paul Jansson, inte lägga mig i det inbördes förhållandet mellan socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna i Skaraborgs län. Men jag vill påpeka att jag inte har tagit Paul Janssons anförande som utgångspunkt

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

Nr 153

Torsdagen den
25 maj 1978

*Energiforskning,
m. m.*

för mitt inlägg i debatten i dag. Därför får Paul Jansson förlåta om jag kommenterade vissa andra yttranden än hans.

Talmannen anmälde att Paul Jansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

På förslag av talmannen beslöts att kammarrens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 2 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle civilutskottets betänkanden nr 30 och 31 uppföras närmast efter näringsutskottets betänkande nr 70 samt socialutskottets betänkande nr 36 sättas sist bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 3 Kammarren åtskildes kl. 23.50.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert